

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΤΟΜΕΣ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ - ΠΑΙΔΕΙΑ - ΠΑΤΡΙΔΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Χ. Γ. Κ. : «Έκλινεν ουρανούς και κατέβη»	175
Γ. Μποζώνης: Η μνήμη της Ιστορίας πηγή αυτογνωσίας	177
Διον. Κ. Μαγκλιβέρας : Ο πατέρας: «Άγκυραν ασφαλή τε και βεβαίαν»	183
Νικ. Σπ. Βούλγαρης: Η υπέρβαση του πόνου δια της Θεοτόκου	186
Ιουστίνος Δ. Μαρμαρινός, αρχμ.: Η στάση του Αρχιεπισκόπου Χρυσανθου έναντι των κατακτητών (Β')	188
Αγγ. Νικολοπούλου: Φωτισμένοι διδάσκαλοι του Γένους - Νικόδημος Αγιορείτης	191
Ν. Κάτσας: Το Άστρο της Βηθλεέμ	192
Φ. Κόντογλου: Παραμονή Χριστούγεννα (διήγημα)	193
Ιω. Δ. Κανδήλης: Η προσωπικότητα του Κ. Διαλησημά και η εκπαιδευτική του εξόρμηση (Β') - Θεός δεν υπάρχει; (ποίημα)	196
Κ. Παλαμάς: Χριστούγεννα (ποίημα)	199
Θέσεις και Προβληματισμοί: Πώς πρέπει να γιορτάζουμε τα Χριστούγεννα; - Ελβετικό δημοψήφισμα κατά των ισλαμικών μιναρέδων - Υπαρκτός ο κίνδυνος της εξάπλωσης του Ισλάμ στην Ευρώπη - Βία και ήττα	200
Περιεχόμενα τόμου 2009	202

«ὄν τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ ἔλαφος
ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων» (Ψαλμ. μα', 2)

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΤΟΜΕΣ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ - ΠΑΙΔΕΙΑ - ΠΑΤΡΙΔΑ

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ «ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ»
ΣΥΛΛΟΓΟΥ «ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ»

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ
Χρυστ. Γ. Κωνσταντόπουλος
Συντάσσεται από επιτροπή

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

1) ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ «ΑΠ. ΠΑΥΛΟΣ»
ΙΣΘΜΟΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ, Τ.Κ. 20100
Τηλ.: 27410-29663 & 6932-659820
FAX: 27410-75727

2) ΣΥΛΛΟΓΟΣ «ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ»
ΓΕΛΩΝΟΣ 9, Τ.Κ. 11521 ΑΘΗΝΑ
Τηλ.: 210-6443294

Τύποις: Paper Graph

Συνδρομές υποστηρικτών γίνονται δεκτές.

(ΠΕΡΙΟΔΟΣ Α΄ 1989 – 1998, τ. 100)

ΕΤΟΣ 1ο - ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β΄ • ΤΕΥΧΟΣ 8ο (108ο) • ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2009

Η Διεύθυνση των Εκπαιδευτηρίων μας εύχεται ολοκάρδια

στους αγαπητούς κ.κ. Γονείς και Κηδεμόνες των μαθητών μας,
στους αξιότ. Εκπαιδευτικούς, εκλεκτούς συνεργάτες μας,
σε όλους όσοι συμβάλλουν
στην απρόσκοπτη και καλή λειτουργία των Εκπαιδευτηρίων μας

να διέλθουν το άγιο Δωδεκαήμερο των Χριστουγέννων
με αμφιλαφή υγεία και χαρά και κατά το νέο έτος 2010
να τους χαρίζει ο Ύψιστος πλουσιοπάροχα
τις ευλογίες Του και το θείο φωτισμό Του.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΤΟΜΕΣ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ - ΠΑΙΔΕΙΑ - ΠΑΤΡΙΔΑ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

«Ἐκλινεν οὐρανοὺς καὶ κατέβη»

Ἄν κατά την Δημιουργία του Αὐλικού Κόσμου «τῷ λόγῳ τοῦ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν» (Ψαλμ. λγ', 6), με το βιβλικό (Ιωάν. α', 14) «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν» ἔλειψε το π.Χ. (προ Χριστοῦ) καὶ πήρε τὴ θέση του το μ.Χ. (μετά Χριστόν). Ἡ ἀνθρωπότητα τότε ἐνίωσε πραγματοποιούμενο το προφητικόν «παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱός, καὶ ἐδόθη ἡμῖν» (Ἠσαΐας θ', 6). Γεννήθηκε το «νέον παιδίον», δηλ. ο ἀναρχος, «ὁ πρό αἰώνων Θεός».

Ἀπό τὴν ὥρα που το «ἀκατάληπτον μυστήριον» το «χρόνοις αἰώνιοις σεσηγημένον» ἀποκαλύπτεται καὶ σαρκώνεται ο «μεγάλῃς βουλήσ Ἄγγελος», ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρώπινη φύση συνάπτονται καὶ συνυπάρχουν. Ἐκπλήττεται ο ἀνθρώπος πειρόμενος νὰ ἐρμηνεύσει το πρωτόγνωρο φαινόμενο: Ἰδοῦ, ἡ θεία μεγαλειότητα με τὴν ἀνθρώπινη μικρότητα. Ἡ οὐράνια μεγαλοπρέπεια με τὴν ἐπίγεια ταπεινότητα. Ἡ ἐγκάρδια λατρεία με το θανάσιμο μῖσος. Ἡ δόξα καὶ ο πλοῦτος με τὴν ἀσημότητα καὶ τὴ φτώχεια.

Τι καὶ ἂν ἡ γῆ ἀγνοεῖ τὸν Τεχθέντα ἄνθρωπον ἢ τὴν ἀσπίδα τῆς ὑπαρξῆς; Τι καὶ ἂν οἱ Βηθλεεμίτες Τὸν παραπέμπουν ἀπαξιωτικά πρὸς τὸ σπῆλαιον καὶ τὸ παχὺ τῶν ἀλόγων ζώων; Οἱ σοφοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, «μάγοι ἐξ ἀνατολῶν», Του προσφέρουν τὰ δῶρα καὶ τὴ λατρεία τους. Καὶ ὅπως σὴν ἀρχὴ τῆς Δημιουργίας δοξολογήθηκε ὁ ἀναρχος Θεός πρὶν ἀπὸ τὴν πλάση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν οὐράνιον κόσμον («ὅτε ἐγεννήθησαν ἄστρα ἤνεσάν με φωνῆ μεγάλη πάντες ἄγγελοί μου») ἔτσι δοξολογεῖται καὶ τώρα με τὴν ἐπί γῆς παρουσία Του ἀπὸ «πλῆθος στρατιᾶς οὐρανοῦ αἰνούντων τὸν Θεόν καὶ λεγόντων δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία» (Λουκ. β', 13-14).

Με τὴν Δημιουργία τοῦ Κόσμου ἐκδηλώνεται ἡ πανσοφία καὶ ἡ παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ. Με τὴν ἐνσάρκωση τοῦ Υἱοῦ Του ἐκδηλώνεται καὶ φανερώνεται ἡ βαθειὰ καὶ ἀέκφραστη ἀγάπη Του πρὸς τὸ πλάσμα Του. «Ὁὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεός

τόν κόσμον, ὥστε τόν υἱόν αὐτοῦ τόν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν μή ἀπόλυται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον» (Ιωάν. γ', 16).

Το σχέδιο της θείας οικονομίας εκπληρώνεται «ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν» (Γαλ. δ', 5): Για να γίνει ο αμαρτωλὸς ἅγιος, για να αναδειχθεῖ ο αποστάτης ἀδελφός του Χριστοῦ και ἀδελφός των συνανθρώπων του.

Αλήθεια, πὼς να συλλάβει η ανθρώπινη σκέψη το βαθύ νόημα του μυστηρίου της θείας ενανθρώπισης! Δεν βλέπει μπροστά της το θεῖον να εκδηλώνει την παντοδυναμίαν Του. Αντίθετα, βλέπει Θεόν να ταπεινώνεται. Κατά την ιουδαϊκή αντίληψη, όταν περιμένεις τον Μεσσία, τον φαντάζεσαι σαν ηγεμόνα πανίσχυρο, σαν βασιλέα μεγαλοπρεπή. Ποτέ δεν τον αναμένεις μέσα σου σαν ένα αδύναμο βρέφος να γεννιέται σ' ένα παχνί αλόγων ζώων...

Θαυμάζουμε στη γέννηση του Χριστοῦ μας την ἄκρα ταπείνωσή Του. Ἐρχεται κοντά μας ως ἄνθρωπος, μικρό και αδύναμο βρέφος στην αγκαλιά μιας ταπεινῆς Παρθένου. Οι

τρόποι ἐνέργειας του Θεοῦ διαφέρουν πολύ ἀπό τους τρόπους με τους οποίους ενεργούν οι ἄνθρωποι. Ο Θεός μας κάνει την πιο μεγάλη δωρεά Του στο ἀνθρώπινο γένος με τον πιο ταπεινό τρόπο. Ἰδού το μεγαλεῖο της ἀληθινῆς Του ἀγάπης. Μεγαλεῖο γεμάτο με θυσία χωρίς ὅρους και χωρίς ὅρια. Ταπεινώνεται ἀπό ἀγάπη για να υψώσει τον ἄνθρωπο. «Θεός ὢν γέγονεν ἄνθρωπος, ἵνα ἡμᾶς θεοποιήσῃ». Αναδεικνύεται η ταπείνωση με την σάρκωσή Του μια μορφή ἀγάπης και μάλιστα η πιο δυνατή. Διδάσκει ὅτι ὅποιος ξέρει βιωματικά να ταπεινώνεται, ἐκεῖνος μπορεί να ἀγαπάει ἀληθινά. Τούτο το μήνυμα υπογραμμίζει ἀσφαλῶς η φάτιν της Βηθλεέμ.

Αν ο εγωισμός που διχάζει τον κόσμο ἔχει για σύμβολό του τον πύργο της Βαβέλ, η ταπείνωση, ως θεῖον μέσον που πλησιάζει τους ἀνθρώπους, ἔχει για σύμβολό της την Βηθλεέμ. Ἐχει τον Λόγον, που «ἐκλινεν οὐρανοὺς καί κατέβη» (Ψαλμ. 17, στίχ. 10), ἔχει το θεῖον Βρέφος «ἐν φάτιν ἀνακλήθέν».

Χ.Γ.Κ.

**Βηθλεέμ ἐτοιμάζου·
εὐτρεπιζέσθω ἡ φάτιν·
τό σπήλαιον δεχέσθω·
ἡ ἀλήθεια ἦλθεν,
ἡ σκιά παρέδραμε·
καί ὁ Θεός ἀνθρώποις
ἐκ Παρθένου πεφανέρωται,**

**μορφωθείς τό καθ' ἡμᾶς
καί θεώσας τό πρόσλημμα.
Διό Ἄδάμ ἀνανεοῦται
σύν τῇ Εὐα κρίζοντες·
ἐπί γῆς εὐδοκία ἐπεφάνη
σῶσαι τό γένος ἡμῶν.**

Η ΜΝΗΜΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΠΗΓΗ ΑΥΤΟΓΝΩΣΙΑΣ

του **Γεωργίου Μποζώνη**,
Προέδρου των Όμοτιμων Καθηγητών
του Παν/μίου Αθηνών

Η μνήμη ανακαλεί στην συνείδηση τις γνώσεις, τις πράξεις, τα βιώματα. Συντηρεί όσα ἐζήσαμε. Ἀκόμη καί αὐτά πού δέν ἐνθυμούμεθα παραμένουν λανθάνοντα στό ἀσυνείδητο καί σέ κάποια δεδομένη εὐκαιρία ἐπανερχονται στην συνείδηση. Ἡ μνήμη εἶναι ὁ πλοῦτος τῆς ψυχῆς. Τροφοδοτεῖ συνεχῶς τήν ἐμπειρία μας. Μᾶς ὑπενθυμίζει εὐχάριστα καί δυσάρεστα συναισθήματα, βιώματα, ἐπιτυχίες καί ἀποτυχίες. Εἶναι ὁ συντηρητής τῆς γνώσεως. Χωρίς αὐτή παύει ὁ ψυχικός μας βίος. Ἄν μέ ἕνα νοητό ψαλλίδι μπορούσαμε νά ἀποκόψουμε καί ν' ἀπομονώσουμε τήν μνήμη μας, θά ἤμεθα μιᾶς στιγμῆς, μιᾶς ὥρας, μιᾶς μέρας. Ἡ μνήμη ἀποτελεῖ τόν θεμέλιο λίθο, ἐπί τοῦ ὁποῦ οἰκοδομοῦμε τόν ψυχικό μας βίο. Φυσικά δέν ἐντοπίζεται μόνο σέ κέντρο τοῦ ἐγκεφάλου. Περιτρέχει τῆς ἴνες μας, τά ριβοσώματα, τῆς πρωτεΐνες, διασώζει τά κύτταρά μας. Ὁ βιολογικός ὀργανισμός στηρίζεται, ἐνισχύεται καί προστατεύεται ἀπό τήν μνήμη.

Πέρα ὅμως ἀπό τήν προσωπική μνήμη πού χαρακτηρίζει τήν ἀτομικότητά μας, ἔχομε τήν συλλογική μνήμη, αὐτήν τῆς ὀργανωμένης ὁμάδος ἢ τῆς μάζας καί τοῦ ὄχλου, ὅπου ἐντονοί ἐρεθισμοί ὑποβάλλουν καί ἐπιβάλλουν μέ τήν

ἐπενέργειά των στό πλῆθος ποικιλία συναισθημάτων, παθῶν, φόβου, χαρᾶς, ἐνθουσιασμοῦ ἢ ἀποθαρρύνσεως. Περαιτέρω ἔχομε τήν μνήμη τῆς ἱστορίας. Ὁ λαός, ὅταν διαθέτη στοιχειώδη ὀργάνωση καί διοίκηση, μπορεῖ νά συνεργάζεται καί νά συμβιώνη. Ἔχει ἀνάγκη ἀπό τήν μνήμη τῆς ἱστορίας του, γιατί ἀναφέρεται σέ γεγονότα τοῦ παρελθόντος, δυσάρεστα ἢ εὐχάριστα, πού διδάσκουν τόν λαό καί πλουτίζουν τήν πείρα του. Ἔτσι ὁ λαός ἀναμνησκέται τά ἐπιτυχή κυρίως γεγονότα, τά «κλέα ἀνδρῶν», καυχᾶται καί ἐμπνέεται ἀπό αὐτά. Φυσικά ἀνήκουν στά «ἔπη», σέ ὠραία λόγια, σέ ποιητική ἔκφραση, μέ τόνωση τῆς φαντασίας, πού ὑψώνει τό γεγονός σέ κατόρθωμα.

Κατά τήν κοινωνική διαδρομή τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἱστορία ἀποτελεῖ ἰδιάζοντα, ἀξιόλογο καί οὐσιαστικό παράγοντα. Ἐδῶ ἡ μνήμη ἀποτυπώνεται στην γραφή, πού προσφέρει τό μεγάλο πλεονέκτημα σ' αὐτόν πού χαράσσει τῆς παρατηρήσεις του στό ξύλο, στην κέραμο, τό μάρμαρο, τόν γρανίτη, νά δύναται νά ἀποχωρίζη τόν ἑαυτό του καί νά παραδίδη τό γραπτό του στην αἰωνιότητα. Τά ἑλληνικά γράμματα ἔχουν τήν ἱστορία τους, γιατί ἡ ἐτυμολογία τῶν λέξεων δηλώνει

τήν ποιότητα, τό βάθος καί τήν ούσιαστικότητα τῶν πραγμάτων πού ἐκφράζουν. Ἱστορία ἀρχικά ἐσήμενε γνώση, μάθηση, πληροφόρηση. Δέν ἀποτελεῖ ὑπερβολή ὁ σίχος τοῦ Εὐριπίδη «ὄλβιος ὅστις τῆς ἱστορίας ἔσχε μάθειν». Διότι εἶναι «magister magnus», μέγας διδάσκαλος, πού προβληματίζει, ἐνημερώνει, δια φωτίζει. Μέ τήν ἱστορία ὁ λαός στρέφεται στόν ἑαυτό του, τείνει σέ ἐπίγνωση. Αὐτά πού συνετελέσθησαν ἀποτελοῦν ὁδηγό νά μελετήσης τήν πνευματική προέλευσή σου.

Ἱστορικά ἐκεῖνοι πού θέλησαν νά περιγράψουν τά γεγονότα σέ συνεχή λόγο, ὅπως ὁ Ἡρόδοτος, ἀντιμετώπισαν δυσκολίες περί τήν ἀκρίβεια καί τήν ἀλήθεια τῶν γεγονότων. Αὐτοί πού τούς πληροφοροῦν εἴτε ἀπό κρυπτομνησία εἴτε ἀπό μεγαλομανία εἴτε ἀπό εὐφάνταση διάθεση μεγεθύνουν, ὠραιοποιοῦν καί καθιστοῦν ἐλκυστικά καί γοητευτικά τά συμβάντα. Ὁ Ἡρόδοτος θέτει τό κριτήριο τῆς ἀντικειμενικότητας. Ἀκούει πολλά καί γιά πολλά ἀποφαίνεται: «ἐμοί μὲν οὐ πιστά». Ἡ ἀπλή ἀφήγηση δέν ἐξασφαλίζει τήν ἱστορικότητα. Ὁ ἀλικαρνασσεύς εἶναι φιλαλήθης καί ἀποδέχεται εἴτε αὐτά πού δυνατόν νά ἔγιναν εἴτε αὐτά πού εἶναι ἀσφαλῆ καί βεβαιωμένα. Πλήν τούτου κάθε γεγονός δέν εἶναι ἀξιωματικόν. Εἶναι ἐξόχως ἐνδιαφέρουσα ἡ εἰσαγωγή τῆς ἱστορίας του. Ἀναφέρει τό ὄνομά του καί τήν καταγωγή του, διερευνᾷ τά οὐσιώδη, ἐφ' ὅσον εἶναι ἀληθῆ καί συγχρόνως προβαίνει σέ ἐπιλογή τῶν γεγονότων ἐκείνων, πού ἀναφέρονται

στίς συγκλονιστικές φάσεις τοῦ πολέμου μεταξύ περσῶν καί ἐλλήνων, φαινόμενο πού ἄφησε ἀνεξίτηλα τά ἴχνη του καί ἀξίζει οἱ μεταγενέστεροι νά τό ἐνθυμοῦνται καί νά συναγουν τά συμπεράσματά των. Φυσικά στήν ἀνθρωπίνη λογική τίθεται τό πρόβλημα τῆς αἰτιότητας, ἡ ὁποία ἀπασχολεῖ τόν Ἡρόδοτο καί διαπιστώνει ὅτι οἱ πέρσαι προκάλεσαν τόν πόλεμο ἀπό ἀπλησία καί ἀλαζονεία, μέ ἀποτέλεσμα τήν ὕβριν καί τήν τιμωρία τῶν θεῶν.

Μεγάλη καί ὑποδειγματική σοβαρότητα, ἀκρίβεια καί εὐσυνειδησία παρουσιάζει ὁ Θουκυδίδης, μέ χρήση ἀξιολογικῶν κριτηρίων, γιατί πιστεύει ὅτι ἡ ἱστορία εἶναι ψυχὴ τῆς πολιτείας. Τόν ἀπασχολεῖ ἡ ἐπιπολαιότης, τό εὐφάνταστο καί οἱ προκαταλήψεις τῶν ἀφηγητῶν. Ὁ ἕνας παρασύρεται ἀπό τόν ἄλλον. Ἄλλα πιστεύει, ἄλλα θυμᾶται κι ἄλλα ἀφηγεῖται. Ὁ ἴδιος ὁ Θουκυδίδης ἀποχωρίζει τόν ἑαυτό του, σάν νά μὴν ὑπάρχη. Ἡ προσωπική παρέμβαση εἶναι σπανία καί ὅταν χαρακτηρίζεται ὡς ἀναγκαία. Ἄλλὰ πέρα ἀπό τήν ἀναζήτηση καί ἐφαρμογή τῆς ἀντικειμενικότητας εἰσχωρεῖ στό βάθος τῶν πραγμάτων καί τῶν προσώπων γιά τήν διαπίστωση τῆς νοοτροπίας, τῆς ψυχολογικῆς διαθέσεως, τῶν παραδόσεων καί τῶν ὁραμάτων πού διαθέτει ὁ λαός καί ἡ πόλις. Ὁ ἀθηναῖος ἱστορικός περιγράφει μέ ἀφηγηματική χάρη, διηγεῖται μέ ἐνάργεια καί πρωτοτυπεῖ μέ τίς δημηγορίες, τόν λόγο καί τόν ἀντίλογο, τήν δράση καί τήν ἀντίδραση. Τό θέμα του εἶναι ὁ πελοποννησιακός πόλεμος μέ ὅλες τίς συγκλονιστικές

μεταπτώσεις του και όμως τό πνεῦμα του εἶναι ἀντιπολεμικό. Ξέρει πώς ὁ πόλεμος εἶναι «βίαιος διδάσκαλος», δέν ὑπηρετεῖ τήν δικαιοσύνη, δέν προστατεύει τόν ἀδύνατο καί συμβιβάζεται μέ τίς θηριωδίες. Γί' αὐτό πιστεύει ὅτι ὁ κύριος δημιουργικός παράγων μιᾶς πολιτείας εἶναι ἡ ἐλευθερία ὡς μόρφωση καί διάπλαση τῆς προσωπικότητος, πού στό βάθος εἶναι κοινωνική καί συνεργασίμη. Κατ' αὐτόν, ἐλευθερία εἶναι ἡ αὐτοσυνειδησία, ἡ στάθμιση τῶν εὐθύνων, ὁ μέγας προσανατολισμός πού κατευθύνει τήν παιδεία πρὸς τήν δημιουργικότητα, τήν ἀλληλεγγύη καί τήν αἰσθητοποίηση τῶν ὀραμάτων. Ὁ Παρθενών δέν εἶναι μόνο μέγιστο ἔργο τέχνης, εἶναι καί βίωση καί ἀνάταση πρὸς τήν θεότητα, πρὸς τήν Ἀθηνᾶ πού ἐμπνέει τήν σοφία.

Ἄν διαβάσετε τό 37ο κεφάλαιο τοῦ δευτέρου βιβλίου τοῦ Θουκυδίδη, θά διαπιστώσετε τήν ἐνσάρκωση τῆς ἐλευθερίας σέ δημιουργικότητα, κοινωνική συνοχή, συνεργασίες, παραδοχή τοῦ προσώπου ὡς ἀξίας καί τήν ἀνάδειξή του στά ἀξιώματα, ἀνεξαρτήτως οἰκογενειακῆς καταγωγῆς καί οἰκονομικῆς ἀνάστασης. Οἱ ἀξίες εἶναι κοινωνικές, πνευματικές, καλλιτεχνικές, θρησκευτικές, ἐγκλείουν τό σέβας, τήν τιμή, τήν ἀναγνώριση αὐτοῦ πού ἐπιτυχάνει, τό θάμβος τοῦ ὀραίου, τήν συναίσθηση εὐθύνης γιά τήν πραγμάτωση τῶν ἔργων τοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἠπτήθησαν, διότι ἀλαζονεύθησαν. Ἐνώ ἦσαν ὑπέρμαχοι τῆς ἰσοπολιτείας, τῆς ἰσονομίας καί τῆς ἰσχυρίας, κατέληξαν

ἐγωπαθεῖς, ἐπιπόλαιοι, αὐθαίρετοι, βιαστικοί χωρίς προγραμματισμό. Ἡ ἱστορία διδάσκει, διότι ἐκφράζει τόν ἀγώνα, τήν ἀκμή, τήν δόξα ἀλλά καί τήν ἥττα μέ τόν ἐξευτελισμό.

Στίς ἡμέρες μας ἔχομε πρόβλημα μέ τήν σημασία τῆς ἱστορίας γιά τόν πολιτισμό. Οἱ ἀγγλοσάξονες θεωροῦν ὡς θέμα τῆς ἐπιστήμης πᾶν ὅ,τι ὑπολογίζεται, σταθμίζεται, μετρεῖται, ὑπόκειται σέ ἐπαληθεύσεις πειραματισμῶν. Ἐντεῦθεν ἡ λογοτεχνία, μεγάλο μέρος τῆς ψυχολογίας καί τῆς κοινωνιολογίας ὑπάγονται στίς arts, στίς τέχνες. Τό ἴδιο πολλοί ὑποστηρίζουν γιά τήν ἱστορία. Εἶναι ἔκθεση καί ἀφήγηση ὑποκειμενική, στήν ὁποία ὁ ἱστορικός παρουσιάζει τίς ἀπόψεις του, τίς σκέψεις, τήν κριτική του. Αὐτό δέν ἐμποδίζει ἄλλον νά κρίνη ἄλλως τά πράγματα καί νά συναγάγη τά δικά του συμπεράσματα. Καί τό πρόβλημα ἐπιτείνεται, ὅταν ὁ συγγραφεύς ἐμφορῆται ἀπό διαφορετικές θρησκευτικές πεποιθήσεις, ἰδεολογικές προκαταλήψεις, πολιτικές διαφοροποιήσεις. Ἡ Wedgwood μολονότι δέχεται τήν ἱστορία καί θεωρεῖ ἑαυτήν ἱστορικό, παρά ταῦτα ἐντάσσει τήν ἱστορία στήν λογοτεχνία.

Δέν καταλαβαίνω γιατί δέν εἶναι ἐπιστήμη ἡ ψυχολογία τοῦ βάρθους τοῦ Jung ἢ τοῦ Adler, γιατί δέν εἶναι ἱστορία τό ἔργο τοῦ Θουκυδίδη καί γιατί μπορεῖ νά χαρακτηρίζεται ἐπιπόλαιοι δημοσιογράφος ἀπό ἐπιπολαίους κριτικούς. Ἐπίσης δέν καταλαβαίνω, γιατί δέν χάνουν τήν ἀξία τῶν ἡ κοινωνιολογία καί ἡ πολιτική

έπιστήμη χωρίς την ιστορία. Είχαν έκπληξη άμερικανοί γερουσιαστί, γιατί μέσα σε μία νύκτα άνετράπη ό Σάχης τής Περσίας παρά τούς άρτίους έξοπλισμούς καί τήν ύποδειγματική όργάνωση τού στρατού. Άλλ' ή άπάντηση ήταν άπλή· πολλοί πολιτικοί καί κοινωνιολόγοι δέν ξερουν ιστορία. Διότι άν ήξεραν, θά διεπίστωναν ότι οί πέρσαι κοινωνικώς ζούν στόν έκτο καί τόν έβδομο αιώνα καί ήγήτορες των είναι οί θρησκευτικοί ήγέται.

Ή ιστορία είναι ό όφθαλμός τής ζωής ενός λαού. Είναι άλήθεια ότι ό πολός Ranke έδημιούργησε Σχολή ιστορίας στό πανεπιστήμιο τού Βερολίνου. Ύφιστάμενος τό έπιστημονικό πνεύμα τής έποχής του μέ τήν άναζήτηση τής θετικής γνώσεως έπίστευε ότι ή καλύτερη μέθοδος διαπραγματεύσεως τής ιστορίας ήταν ή μελέτη έγγραφων, πειστηρίων, κρατικής άλληλογραφίας καί γραπτών συνεννοήσεων μεταξύ τών ήγητόρων τών λαών. Άν έκνης στήν διάθεσή σου άυθεντικά έγγραφα καί τά δημοσιεύης, έτοιμάζεις καί πραγματώνεις τό έργο τής ιστορίας ως έπιστημονικού κλάδου, πού δέν στηρίζεται άπλως σε βιβλία, σχόλια καί κριτικές παλαιότερων, αλλά διαθέτει τόν χαρακτήρα τής άντικειμενικότητας, δηλαδή πείθει μέ τήν προσαγωγή στοιχείων, τά όποια γίνονται άπό όλους άποδεκτά ως άνεπίδεκτα άμφισβητήσεως. Άλλ' ό πρώτος ένθουσιασμός παρήλθε, τά πειστήρια ήσαν άντικειμενικά, αλλά άνεφέροντο σε έπί μέρους θέματα καί παρεβλέπετο ή σύνθεση τού όλου, πού άποτελεί τήν ουσία τής ιστορίας.

Κατά τόν δέκατο ένατο αιώνα άνεπτύχθη έπίσης ό ιστορικισμός σε άντίθεση προς τόν διαφωτισμό, πού περιφρονούσε τήν ιστορία, προσέδιδε έμφαση στήν κυριαρχία τού νοϋ, καθώς έπίστευαν οί εκπρόσωποι του ότι μέ τόν λογισμό, τήν έπινοτικότητα, τόν όρθό λόγο θά έλυναν όλα τά προβλήματα. Άντιθέτως οί έπιστήμονες καί στοχασταί τού ιστορικισμού διεπίστωναν τήν άναγκαιότητα τής συνειδητότητας τών ιστορικων γεγονότων, διότι οί πράξεις τού παρελθόντος, ή νοοτροπία τού λαού, στόν όποιο άνήκουν, οί έπιτυχίες καί οί άποτυχίες άποτελούν τόν μεγάλο διδάσκαλο τού παρόντος. Άλλ' όπως όλες οί έπιστημονικές κινήσεις, έτσι καί ό ιστορικισμός έδειχνε τά άδύνατά του σημεία. Μεγάλοι φιλόσοφοι τής ιστορίας καί ιστορικοί κατά τόν δέκατο ένατο καί τόν είκοστό αιώνα υπεγράμμιζαν τόν ύποκειμενικό παράγοντα στό έργο τού ιστορικού, άφου αυτός έρευνούσε, διεπίστωνε καί συνεδύαζε γεγονότα κατά τίς διεργασίες τής προσωπικότητός του. Έτσι ό Croce, ό μεγαλύτερος φιλόσοφος καί ιστορικός τής Ίταλίας κατά τόν είκοστό αιώνα, έθεωρούσε πώς ή ιστορία είναι έργο ύποκειμενικό. Φυσικά, δέν ήταν ό πρώτος, άφου ό άλλος μεγάλος τού δεκάτου ένάτου αιώνα, ό Burkhart, άπέβη πολέμιος τού ιστορικισμού, διότι κατ' αυτόν ό ιστορικός μέ τήν φαντασία του άναπαριστά παρελθοϋσα έποχή καί εκφράζει τόν ύποκειμενισμό του.

Σ' αυτά μπορεϊ νά προσεθεή ό έθνικισμός, ό σωβινισμός, ό πρωτογονισμός καί ή έπιθετικότητα διαφόρων λαών καί κυρίως ή

προπαγάνδα πού σκοπίμως αλλοιώνει τά γεγονότα καί παραποιεί τήν πορεία τών πραγμάτων. Έτσι ἔχομε τά Σκόπια πού σφετερίζονται ὄχι μόνο τό ὄνομα Μακεδονία, ἀλλά καί τά σύμβολα, τά γεγονότα, τίς προσωπικότητες καί μέ θράσος προβάλλουν τόν ἑαυτό τους ὡς γνησίους μακεδόνας. Ἄς μή λησμονοῦμε ὅτι σέ παρόμοιες παραποιήσεις προβαίνουν οἱ βούλγαροι, πού συνδέουν τήν προέλευσή των μέ τούς ἀρχαίους θράκες ἢ οἱ τούρκοι πού θεωροῦν τούς μεγάλους ποιτάς τῆς Ἰωνίας ἰδικούς των συγγραφείς. Σ' αὐτά προστίθεται ἡ τάση τών μεγάλων ἔθνων νά ὑποβάλλουν, νά ζητοῦν καί νά ἐπιβάλλουν στούς μικρούς λαούς τήν ἀλλοίωση τῆς ἱστορίας μέ διαστροφή καί ἀπάλειψη γεγονότων, διότι μέ αὐτόν τόν τρόπο πιστεύουν, ὅτι ἀπαμβλύνουν συγκρούσεις καί ἐχθρότητες. Δυστυχῶς ἡ ἑλληνική παιδεία, πού μόνο παιδεία δέν εἶναι, «κατεσκευάσε» ἀπαράδεκτα βιβλία ἱστορίας γιά ἐκπαιδευτικούς καί παιδιά· ἀρκεῖ νά σᾶς θυμίσω τόν σκληρό ἀγώνα πού πολλοί ἀπό μᾶς ἔκαναν, γιά νά ἀποσυρθῇ τό βιβλίο τῆς ἱστορίας τῆς ἔκτης δημοτικῆς, πού δέν εἶναι τό μόνο κακίσο βιβλίο.

Δυστυχῶς ἡ ἑλληνική κοινωνία δέν ἔχει συλλάβει τό πρόβλημα, ὅτι ἡ ἀδιαφορία ὀδηγεῖ σέ ἐθνική καταστροφή, ἀφοῦ ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος παρασύρεται ἀπό τίς τηλεοράσεις καί τά κακῆς ποιότητος ἔντυπα μέ συνθήματα καί εἰκόνες πανικοῦ, ὅπως συμβαίνει τόν τελευταῖο καιρό, πού παρά λίγο νά μᾶς πείσουν ὅτι κινδυνεύομε τόν «ἔσχατον κίνδυνον» ἀπό τήν πανδημία τῆς

γρίππης. Ἡ μεγάλη λοιμώδης νόσος εἶναι ἡ ἐγκατάλειψη τῆς ἱστορίας μας. Ὁ ἀληθινός ἱστορικός δέν διαθέτει μόνο καθαρή συνείδηση καί μνήμη τῆς ἱστορίας, ἀλλά καί ἀγιότητα. Ὅπως ὁ ἀγιογράφος πού σκαρφαλώνει στήν Ἐκκλησία, γιά νά ἀποδώσῃ τόν Παντοκράτορα, ἔτσι καί ὁ ἱστορικός κάνει ἀσκήσεις ἀγιότητος. Λατρεία του εἶναι ἡ ἀλήθεια, εἰκόνα του εἶναι ἡ ἀντικειμενικότητα. Ἐλέγχει τίς πληροφορίες, δοκιμάζει τούς συγγραφείς, ἀφίνει ἀναπάντητα ἐκεῖνα τά ἐρωτήματα, ὅπου ἐκδηλώνεται ἀμφισβημία, διότι πάντοτε ἀναζητεῖ **τό γεγονός**. Γεγονός σημαίνει ὅτι ἡ πράξη ἐγένετο. Ἄν ὑπάρχουν ἀμφισβητήσεις, αὐτές ὀφείλονται στήν ἐρμηνεία, πού ἐνέχει καί μεταφυσική καί ἰδεολογία. Ὁ μαρξιστής κρίνει τά γεγονότα μέ οἰκονομικά αἴτια, τό ἴδιο κάνει καί ὁ καπιταλιστής. Ὁ ἀληθινός χριστιανός βλέπει τά γεγονότα ἐκεῖ πού αὐτά καί μόνο αὐτά ὑπάρχουν.

Ἐπομένως τό πρῶτο καί κύριο κριτήριο τοῦ ἱστορικοῦ εἶναι ἡ γνησιότητα, ἡ ἱερότητα τῆς ἀντικειμενικότητος. Δέν μπορεῖ νά παραλείψῃ τήν θυσία τοῦ Ἀθανασίου Διάκου, γιά νά μή δυσαρεστήσῃ τούς τούρκους. Δέν μπορεῖ νά ἀγνοήσῃ τήν σφαγή τών ἐλλήνων κατά τήν μικρασιατική καταστροφή. Δέν δικαιούται νά παραβλέπῃ τόν θρίαμβο του 1940, ἐπειδή αὐτό δέν ἀρέσκει σέ μερικούς. Ἡ ἱστορία μας εἶναι ὁ μέγας ὀδηγός. Ξέρω τί εἶμαι ὡς πρόσωπο, τί προσπαθῶ νά συνειδητοποιήσω ἀπό αὐτά πού ἔζησε ὁ λαός, στόν ὁποῖο ἀνήκω. Ἀναζητῶ τό παρελθόν τοῦ

ἔθνους μου. Ἀγωνίζομαι νά ἐμβαθύνω σ' αὐτό. Αὐτογνωσία σημαίνει ἐπίγνωση τῆς ἐσωτέρας μου υπάρξεως, ἀναγνώριση λαθῶν καί ἐπιτυχιῶν τοῦ παρελθόντος μου. Κι αὐτή ἐπεκτείνεται στήν συνειδητότητα τοῦ χαρακτήρα τοῦ λαοῦ μου, μνήμη τῶν ἀποτυχιῶν ἢ τῶν ἐπιτυχιῶν του καί ἀντιμετώπιση τοῦ παρόντος. Πρόσδος δέν σημαίνει, ὅπως νομίζουν πολλοί, ἀναγκαία ταύτιση τῆς ποιότητος πρός τό μέλλον. Ἀντίθετα ὁ προοδευτικός στρέφεται καί μελετᾷ τό παρελθόν, ἐμπνέεται ἀπό τίς ἀξίες του, ἀντιμετωπίζει τό παρόν καί κινεῖται δημιουργικά πρός τό μέλλον.

Ἀναβίωση τοῦ παρελθόντος μας. Ὅ,τι καί νά κάνης, ὅσο προκατειλημμένος καί ἂν εἶσαι, ἡ ἱστορία μας εἶναι ὁ μέγας δείκτης πορείας πρός τό μέλλον. Σ' ὅλη τήν διαδρομή τῆς ἱστορίας μας ἐκφράζεται ἡ ἴδια ψυχὴ μέ τόν ἀγῶνα γιά τήν ἐλευθερία. Ὁ Ἕλληνας διέρχεται ὅλα τά στάδια τῆς ἐλευθερίας. Θέλει νά εἶναι ἐλεύθερος ἀπό τήν ἀνάγκη, ἐλεύθερος ἀπό τήν εἰμαρμένη, ἐλεύθερος ἀπό τόν ἐπίδοξο κατακτητή. Ἐλεύθερος πρός τήν δημιουργικότητα. Γι' αὐτό παράγει, κατασκευάζει, καλλιτεχνεῖ, πλάθει τόν χαλκό, πλαστουρεῖ τό μάρμαρο, ἐνσαρκώνει τήν θεότητα μέ ὕλη. Ἀνεβαίνει στόν οὐρανό, γιά νά κατεβάσῃ τίς ἀξίες, πού δημιουργοῦν τόν ἄνθρωπο. Ἐλληνας σημαίνει ἀγῶνας καί ἐλευθερία. «Ὡ παῖδες ἐλλήνων ἴτε/ ἐλευθεροῦτε πατρίδ', ἐλευθεροῦτε δέ/ παῖδας, γυναῖκας θεῶν τε πατρῶων ἐδν/ θήκας τε προγόνων· νῦν ὑπέρ πάντων ἀγών». Ἡ κορύφωση τοῦ Παρθενῶνος βρῖσκει

τήν ἀντιστοιχία της στήν Ἁγία Σοφία. Ἀπό τόν Ἀλέξανδρο στόν Παῦλο. Ἀπό τήν διάδοση τοῦ ἑλληνισμοῦ στόν θρίαμβο τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἦπτες καί νίκες. Ἐκεῖ πού ὁ Ἕλληνας χάνεται, ἐκεῖ ἀναγεννᾶται. Νικάται ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος, ἀλλ' ἡ ψυχὴ του νικάει τήν Τουρκοκρατία. Ἐκεῖ πού οἱ Ἕλληνες εἶναι ὑποδουλωμένοι, ἐκεῖ ἀνακτοῦν τήν ἐλευθερία των. Ἐκεῖ πού οἱ ἰταλοὶ πίστευαν ὅτι θά μᾶς κατακτήσουν ἐκεῖ συνειρίβησαν. Ἡ ἱστορία μας εἶναι πλουσία σέ περιεχόμενο. Εἶναι ὁ θησαυρός μας. Εἶναι τό μεγαλεῖο μας. Ἡ καύχησή μου εἶναι ὅτι εἶμαι Ἕλληνας. Λαός πού δέν ἔχει ἱστορία δέν ἔχει μέλλον. Κοινωνία πού ἀρνεῖται τό παρελθόν της ἀναιρεῖ τόν ἑαυτό της. Ἔχομε ἀνάγκη ἀπό ἐθνική ἐπίγνωση ἐμβαθύνοντας στήν ἱστορία μας.

Πρόσφατα ἐωρτάσαμε τήν 28η Ὀκτωβρίου τοῦ 1940. Ἡ ἐορτὴ χαράσσει στήν μνήμη τοῦ ἔθνους τά κατορθώματα, πού μέ τήν μεγαλωσύνη των ἐνίκησαν τόν χρόνο κι ἀποτελοῦν παράδειγμα γιά μᾶς. Τό 1940 εἶναι φῶς πού μπορεῖ νά μᾶς καθοδηγή, φθάνει ἐμεῖς νά τό βλέπωμε, νά βλέπωμε τά πράγματα στό βάθος τους. Τό γεγονός τοῦ 1940 εἶναι ὕμνος, πού δέν γράφτηκε μέ πέννα, ἀλλ' ἀνεπήδησε ἀπό τήν ἴδια τήν πραγματικότητα. Ἐκφράζει τό βίωμα τῆς ἐλευθερίας, πού εἶναι βίωμα ἑλληνικό. Τιμὴ σ' ἐκεῖνους πού ἐθυσίασθησαν. Οἱ ἀξίες βλασταίνουν ἐκεῖ πού οἱ ἥρωες πεθαίνουν. Ἀπό τήν γνώση στήν ἐπίγνωση καί τήν ἐθνική αὐτογνωσία. Ἡ ἱστορία μας εἶναι κιβωτός ἀξιῶν.

□

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ: «ΑΓΚΥΡΑΝ ΑΣΦΑΛΗ ΤΕ ΚΑΙ ΒΕΒΑΙΑΝ»

(Εβρ. 6, 19)

του Διονύση Κ. Μαγκλιβέρα

Η παιδική ηλικία είναι εκείνη την οποία κατά προτίμηση επαναφέρουμε στη μνήμη μας με νοσταλγία σ' όλο το διάστημα της ζωής μας: συνηθίζουμε να αναφερόμαστε σε συμβάντα της, σε αναμνήσεις που τη συνοδεύουν, προβαίνουμε σε επαναθεώρηση καταστάσεων και προσώπων που μας απασχόλησαν σε αποστασιοποιημένη πια αυτοκριτική συναισθημάτων, απόψεων, πράξεων της εποχής εκείνης. Όποια γνώμη κι αν έχουμε σχηματίσει (ότι δηλαδή ήταν μία ευχάριστη ή αντίθετα μία πικρή περίοδος) η παιδική ηλικία είναι εκείνη που, όπως ήδη ειπώθηκε, ψηλαφούμε συχνότερα.

Ιδιαίτερα μετά τη μέση ηλικία, όταν έχει παγιωποιηθεί η προσωπική οικογενειακή, επαγγελματική, κοινωνική κατάσταση, στην ηρεμία (έστω σχετική) της ωριμότητας, η αναδρομή στα παιδικά χρόνια αρχίζει να γίνεται περισσότερο συχνή. Ο αναστοχα-

σμός αποτελεί ίσως πρόλογο ενός εσωτερικού απολογισμού ζωής, που παραμένει βαθιά κρυμμένος, στα κατάβαθα της ψυχής μας, καλυμμένος από συνθήκες που δεν ικανοποιούν, ανεκπλήρωτους πόθους, όνειρα που δεν πραγματοποιήθηκαν, πορείες που λοξοδρόμησαν ή δεν τερματίστηκαν. Κύριοι πρωταγωνιστές σ' αυτή την αναπαραστατική επιστροφή είναι η πατρική οικογένεια: οι γονείς, τα αδέρφια, οι συγγενείς, ο όλος περιβάλλων κόσμος και χώρος. Και κέντρο η οικογενειακή εστία, το σπίτι μας -ανεξαρτήτως μεγέθους, ιδιοκτησιακού καθεστώτος, επιπέδου-, η ζεστή γωνιά συγκέντρωσης και θαλπωρής.

Η μάνα κι ο πατέρας είναι τα βασικά πρόσωπα γύρω από τα οποία κινείται η ιστορία της οικογένειας μέσα στα πλαίσια της ιστορικής διαχρονίας. Ανεξάρτητα από τη συμβολή του καθενός από τους δύο, το πρόσωπο της μητέρας είναι εκείνο που περισσότερο

προβάλλεται, αγαπιέται, αγιοποιείται, απομνημονεύεται, επανέρχεται στη θύμηση και στην αναφορά.

Αμέτρητα είναι τα έργα της παγκόσμιας διάνοησης -σ' όλα τα είδη κι εκφράσεις της- γύρω από τη μάνα. Τη μάνα του καθενός μας, τη μάνα των άλλων, τη μάνα ως ιδανική έκφραση, ως ψυχική δύναμη, ως ακάματο εργάτη στη διαδρομή της οικογένειας. Τη «μάνα κουράγιο». Από την άλλη πλευρά, ο πατέρας αντιμετωπίζεται ως υπεύθυνος του προς τα έξω προσώπου της οικογένειας, ως συντελεστής υλικής συνεισφοράς, περισσότερο όμως απόμακρος. Η μάνα είναι η πανταχού παρούσα για τα τρέχοντα, τα καθημερινά ο πατέρας για τα πιο σύνθετα και σταθερά.

Οι άνθρωποι βλέπουμε αρχικά τον κόσμο με τα μάτια της μητέρας. Εκείνη είναι πιο κοντά μας, μας γαλουχεί, μας κατευθύνει στη ζωή. Τα περισσότερα στερεότυπα, τα οποία η κοινωνιολογία θεωρεί ως προερχόμενα από την οικογένεια, πηγάζουν, στο μεγάλο τους ποσοστό, από τις ιδέες, τις αντιλήψεις της μητέρας. Σε μεγαλύτερη ηλικία, στην εφηβεία -όταν κάνουμε επαναθεώρηση ιδεών, επαναπροσδιορισμό στόχων-, τότε προσθέτουμε στην πλάστιγγα το πρόσωπο του πατέρα, όσα ακούσαμε να λέει, όσα είδαμε να πράττει.

Στην παγκόσμια λογοτεχνία οι συγγραφείς δεν διστάζουν να αναφερθούν σε παραλείψεις του πατέρα, δεν αποφεύγουν να σκιαγραφήσουν αρνητικά του χαρακτηριστικά όταν

χρειάζεται. Δεν γίνεται το ίδιο για τη μητέρα. Ακόμα κι όταν είναι αναγκασμένοι να το πράξουν, το κάνουν με δισταγμό, με διακριτικότητα, με πολλή προσοχή για να μην την πονέσουν, να μη την θίξουν. Είναι διαφορετική η αγάπη όπως εκδηλώνεται για τον καθένα από τους δύο γονείς: πιο ανοιχτή, αυθόρμητη, ζεστή για τη μητέρα, περισσότερο συνειδητή κι ελεγχόμενη ως προς τις εκδηλώσεις συναισθημάτων για τον πατέρα. Για τη μητέρα η αναγνώριση παρέχεται σε κάθε ευκαιρία, για τον πατέρα μπορεί να προκύψει και μετά την αποδημία του ως αποτέλεσμα κρίσης και βαθμολόγησης της συμβολής ουσίας στην οικογένεια. Η μητέρα είναι προσιτή, οικεία, αποκούμπι, ο πατέρας απόμακρος, έστω κι αν αποτελεί «λιμάνι στις ατυχίες». Η μητέρα οδηγεί το παιδί να μάθει για τη ζωή μέσα από προκαθορισμένους νοηματικούς άξονες. Ο πατέρας συντελεί στη διαμόρφωση, στην όξυνση της ιστορικοκοινωνικής αίσθησης.

Σ' αυτό τον διαχωρισμό, που σημειώνεται στις κοινωνίες όλων των εποχών, έχει συντελέσει ο ανά τους αιώνες βασικός καθορισμός του ρόλου του πατέρα: Ρόλος προσάτη, υπεύθυνου για την ανάπτυξη της οικογένειας, για την ευημερία των μελών της. Ο πατέρας θεωρείται ο δυνατός, η μητέρα η ευάλωτη. Μόνον όταν φτάσουμε σε μεγάλες ηλικίες, όταν γίνουμε γονείς ή παππούδες, γιατίάδες οι ίδιοι, αρχίζουμε να αντιλαμβανόμαστε πόσο, πολλές φορές, έχουμε

παραμελήσει/αδικήσει τον πατέρα τον οποίο έχουμε στερήσει από χάρη, από εκδηλώσεις ενδιαφέροντος, από την παροχή ψυχικής ζεστασιάς. Τότε θυμόμαστε εικόνες παραγνωρισμένες του πατέρα, στις οποίες στη δεδομένη στιγμή δεν δώσαμε σημασία, όταν κι αυτός είχε κάποιες ψυχολογικές ανάγκες στις οποίες δεν ανταποκριθήκαμε, όπως ίσως εκείνος το αποζητούσε ενδόμυχα και το δικαιούτο. Βέβαια, πρέπει να ομολογηθεί ότι οι πατέρες, ιδίως στην παλαιότερη εποχή, είχαν οι ίδιοι επιλέξει τον ρόλο και την αντίληψη του απρόσιτου, αυστηρού, την θέση του κάπως απροσπέλαστου. Κι όμως, οι πατεράδες είναι ισοδιάστατοι στις ψυχικές ανάγκες με τις μητέρες, χωρίς να το δείχνουν, χωρίς τα παιδιά να το αντιλαμβάνονται (Λίγα ίσως το αισθάνονται).

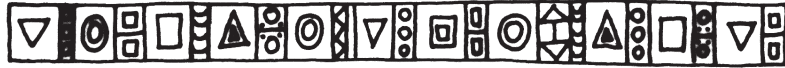
Αυτή η «κοιλιάδα κλαυθμώνος» όπως επιγραμματικά αποκάλεσε ο Ψαλμωδός τον παρόντα βίο, είναι γεμάτη από θλίψη, πόνους, απογοητεύσεις, πτώσεις, δοκιμασίες, που μας ταλανίζουν. Η απαισιοδοξία, η απελπισία, η απόγνωση, τα καθημερινά επείγοντα

προβλήματα εξαρθρώνουν τις ψυχικές μας και τις σωματικές δυνάμεις μας. Τις περισσότερες απ' αυτές τις θύελλες ο πατέρας τις περνά μόνος του. Είναι εκείνος που οφείλει να βρει τις λύσεις, να αντιμετωπίσει τις επιταγές της πραγματικότητας, να σταθεί στην επιφάνεια για να μη βυθιστεί στο πέλαγος της απόγνωσης. Ο πατέρας είναι η άγκυρα που έχει υποχρέωση να αποτρέψει το ναυάγιο και ταυτόχρονα να ευθαρρύνει «ίνα... κρατήσει της προκειμένης ελπίδος» (Απ. Παύλος) της οικογένειας. Υπάρχουν μάλιστα περιπτώσεις που τα μέλη της οικογένειας αγνοούν τα όσα αντιμετωπίζει, υπομένει ο πατέρας, όπως επίσης υπάρχουν φορές που πατέρας και παιδιά λαχταρούν το χάρη του άλλου, χωρίς τελικά να το εκδηλώνουν.

Πιστεύω πραγματικά, με το βάρος της πείρας, ότι οι περισσότεροι άνθρωποι δεν έχουμε ορθά εκτιμήσει την όλη προσφορά του πατέρα στη ζωή μας. Κι αν την έχουμε κάποτε αναγνωρίσει, δεν το δείχνουμε όσο χρειάζεται στον πατέρα που κι αυτός έχει ώρες αδυναμίες και κρείες ψυχικές.

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ:
ΔΙΟΝΥΣΗ Κ. ΜΑΓΚΛΙΒΕΡΑ
Η ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
Στοχασμοί σε θέματα των καιρών μας
Δοκίμια
Εκδόσεις Παπαζήση
Το συνιστούμε εκθύμως

Η ΥΠΕΡΒΑΣΗ ΤΟΥ ΠΟΝΟΥ ΔΙΑ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

του **Νικ. Σπ. Βούλγαρη**,
Καθηγητού - Συγγραφέως

«Μπτέρα σε Θεοῦ ἐπιστάμεθα πά-
ντες, Παρθένον ἀληθῶς καί μετὰ
τόκον φανεῖσαν, οἱ πόθῳ καταφεύγο-
ντες πρὸς τὴν σὴν ἀγαθότητα· σέ γάρ
ἔχομεν ἀμαρτωλοὶ προστασίαν· σέ κε-
κήμεθα ἐν πειρασμοῖς σωτηρίαν, τὴν
μόνην πανάμωμον».

Με την ως άνω τοποθέτηση του
1. υμνογράφου, αναγνωρίζουμε
την μεσιτεία της Θεοτόκου, ως Μη-
τέρας της Ζωής, για να καταλήξουμε
στην αποδοχή της δυνατότητας να
ενεργεί Αυτή και ως μπτέρα όλων των
πιστών. Είναι η ελπίδα και η προστασί-
α των Χριστιανών.

Η θαυματουργική χάρη της Θεοτό-
κου, ξεχωριστή και ιδιαίτέρως ισχυρή
μεταξύ των άλλων αγίων, εκδηλώνεται
 στους ανθρώπους με πολλούς τρό-
πους: ως βοήθεια, παρηγοριά και थे-
ραπεία σε κάθε ανάγκη. Το μυστήριο
της Θεοτόκου δεν μπορεί να αναλυθεί
 με λόγια. Γραφίδα δεν μπορεί να το
 περιγράψει. Γι' αυτό η στάση της Εκ-
 κλησίας στο σύνολό της αλλά και του
 καθενός πιστού προσωπικά μπροστά
 στη Θεοτόκο είναι ανάλογη με εκείνη
 του Αρχαγγέλου Γαβριήλ στην ώρα
 του Ευαγγελισμού. Στάση απορίας
 και θαυμασμού προς την Κεχαριτω-
 μένη. Ταυτόχρονα έχει εκκωρήσει

η Θεοτόκος το δικαίωμα αναφοράς
 των πιστών στην προστασία Της. Την
 ικεσία δε και παράκλησή μας προς
 την Θεοτόκο μπορούμε να την ενερ-
 γοποιήσουμε με την ποιητική γλώσσα
 του Αγίου Νεκταρίου, του νεοφανούς
 θεομητορικού εγκωμιαστού:

«Άγνη παρθένε Δέσποινα, ἀχραντε
 Θεοτόκε,

Παρθένε Μήτηρ Ἄνασσα, πανέδρο-
 σέ τε πόκε,

Τιμιωτέρα Χερουβίμ, ὑπερενδοξοτέ-
 ρα,

τῶν Ἄσωμάτων Σεραφείμ, τῶν Θρό-
 νων ὑπερτέρα,

Σέ ἱκετεύω Δέσποινα, Σέ νῦν
 ἐπικαλοῦμαι,

Σέ δυσωπῶ, Παντάνασσα, σὴν χάριν
 ἐξαποῦμαι...»

Είναι γεγονός ότι ο άνθρωπος πλά-
 στηκε Βασιλιάς της δημιουργίας.
 Όμως το στεφάνι και το σκήπτρο του
 είναι πλεγμένο από αγκάθια. Η πορεία
 του είναι άλλοτε τραγούδι σε συμφω-
 νική αρμονία και άλλοτε ένα θλιβερό
 και ασταμάτητο πένθιμο εμβατήριο. Ο
 Χριστός με τη δέηση της Θεοτόκου
 μπορεί να το μετατρέψει σε μελωδικό
 δοξολογητικό τραγούδι. Η ανθρώπινη
 ύπαρξη, βεβαίως, συγκλονίζεται από
 τον πόνο. Εκείνες τις ώρες ο πόνος

γίνεται καταγίδα και τρικυμία. Η αγωνία κορυφώνεται. Η ψυχή φορτίζεται, έτοιμη να λυγίσει.

Τότε ακριβώς έρχεται το χάδι της Μάνας. Τότε ένα όνομα ανεβαίνει στα χείλη των πονεμένων. Τη Μάνα σκέπτεται και φωνάζει ο πονεμένος. Γιατί είναι η Μάνα που γνωρίζει να παραστέκεται, να συμπονάει, να ξενοχτιάει. Δεν είναι δε σχήμα λόγου η ευγενική προσφώνηση της Θεοτόκου ως Μητέρας μας. Μας την κληροδότησε ο ίδιος ο Κύριος Ιησούς Χριστός δική μας Μητέρα. Σε κρίσιμη μάλιστα ώρα, εκεί στη Σταύρωση. Τι είπε; Στον Μαθητή του τον Ιωάννη, ως εκπρόσωπο του ανθρωπίνου γένους, έδειξε και παρέδωσε: «*Ἴδε ἡ Μήτηρ σου*». Δεν χρησιμοποιεί τη λέξη Μητέρα, αλλά ως Θεός και κυρίαρχος του κόσμου, λέγει: «*Γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου*» (Ιωάννου ιθ', 26-27). Έτσι μας δόθηκε η Θεοτόκος ως Μητέρα μας, Μητέρα όλου του κόσμου. Έτσι παραχωρήθηκε και σε μας το δικαίωμα να την προσφωνούμε και να την έχουμε Μητέρα.

Το όνομα της Παναγίας μας, Μαρί-

α, οπωσδήποτε δεν δόθηκε τυχαία. Δόθηκε για να ενεργούν στον κόσμο η δύναμη, ως στοιχείο για να γίνει Μητέρα του Θεού και του ανθρώπινου γένους η σοφία, για να ενώνει και συμφιλιώνει τα ουράνια με τα επίγεια και η αγαθότητα, για να μεταδίδει στα ουράνια και τα επίγεια την αγαθότητα του Υιού και Θεού της.

Με τα στοιχεία αυτά η Θεοτόκος και Μητέρα μας ξεπερνάει τις ανθρώπινες ιδιότητες και φτάνει στην υπέρβαση. Δηλαδή, ως Μητέρα, ξεπερνάει τα παραδεκτά όρια των προβλημάτων μας και παντός πόνου και επεμβαίνει στην ασθένεια με την ίαση. Στη δυσκολία με την ευκολία. Στο πρόβλημα με τη λύση.

Η εμπειρία του πόνου, που αθέλητα έρχεται και αποκτιέται στη ζωή μας, προσελκύει την ευεργετική παρεμβατική υπέρβαση της Θεοτόκου προς αίσια έκβαση με τη δική μας βούληση. Μαζί με τον υμνωδό «*δεῦτε ἀνυμνήσωμεν τὴν Μητέρα τοῦ Σωτῆρος*»: «*Θεοτόκε, πρέσβευε τῷ ἐκ σοῦ σαρκωθέντι σωθῆναι ἡμᾶς*».

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΗ - ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ

Παρακαλούνται οι αγαπτηοί φίλοι που λαμβάνουν τα περιοδικά μας είτε ταχυδρομικώς, είτε ιδιοχειρως να ενδιαφερθούν έγκαιρα για την καταβολή της όποιας προαιρετικής συνδρομής τους για το ερχόμενο έτος. Οι δαπάνες της εκδόσεως κ.ά. είναι δυσβάστακτες. (Εξαιρούνται τα αποστελλόμενα "Τιμής ένεκεν").

Η ΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑΚΤΗΤΩΝ (Β')

του Αρχιμ. Ιουσίνου Δ. Μαρμαρινού,
Δ/ντού Θρησκευτικού ΓΕΝ

Η τρίτη μεγάλη πρόκληση για τον Χρυσάνθο ήταν στις 29 Απριλίου, όταν προσκλήθηκε από τον Πλάτωνα Χατζημικάλη (Υπουργό Εθν. Οικονομίας της κατοχικής Κυβέρνησης) να ορκίσει την επομένη τη δοτή στους Γερμανούς Κυβέρνηση Τσολλάκογλου. Του απάντησε: «Λυπούμαι πολύ διότι διά συμβολαίου και εντολή των Γερμανών σχηματίζεται Κυβέρνησις και ιδίως διότι μετέχει αυτής ο κ. Χατζημικάλης (σ.σ. επίτροπος του Ιερού Ναού Μεταμορφώσεως Πλάκας), τον οποίον εθεώρουν τίμιον Έλληνα. Και τι ηθέλατε να κάμωμεν; λέγει ο κ. Χατζημικάλης, να αφήσωμεν να μας κυβερνήσουν οι Γκαουλάιτερ; Τω απαντώ ναι, διότι με τους Γκαουλάιτερ οι Γερμανοί θα κάνουν μικρότερον κακόν παρ' όσον θα κάμουν δι' υμών διότι θα φέρετε μόνον τας ευθύνας χωρίς να ημπορέσητε να κάμψτε το ελάχιστον καλόν εις τον λαόν»¹¹.

Σε νέα πίεση της Κυβερνήσεως να προσέλθει στην ορκωμοσία ο Χρυσάνθος απάντησε:

«*Η Εθνική Κυβέρνησις, την οποίαν ώρκισα, εξακολουθεί να υφίσταται και να συνεχίζει τον πόλεμον. Άλλην Κυβέρνησιν δεν δύναμαι να ορκίσω... εις τοιαύτας υπόπτους και ανθεθνικάς ενεργείας δεν είναι δυνατόν να δώσω*

η Εκκλησία τον όρκον και την ευλογίαν της. Η Εκκλησία πρέπει να μένη μακράν από τοιαύτα πράγματα»¹².

Ούτε συμβιβαστική λύση δε δέχτηκε ο Χρυσάνθος να δώσει στο θέμα της ορκωμοσίας της κατοχικής Κυβέρνησης. Όταν ο υπασπιστής του Τσολλάκογλου στην άρνησή του του αντιπροτείνει «*στείλατε τουλάχιστον τον Επίσκοπον* (σ.σ. εννοεί το βοηθό επίσκοπο Ταλαντίου Παντελεήμονα Παπαγεωργίου) *ή άλλον πινά να τους ορκίσω*», ο Χρυσάνθος απάντησε: «*Αδυνατώ να δώσω εντολήν εις οιονδήποτε*»¹³. «*Εν γνώσει των συνεπειών που με αναμένουν, δεν δέχομαι την προτεινομένη παραχώρησιν. Εμμένω εις τας αρχάς μου!* Την ορκωμοσία τελικά κλήθηκε και τέλεσε ο εφημέριος της ενορίας της Βουλής (Αγίου Γεωργίου-Καρύκη), ήδη όμως είχε αποφασισθεί η τύχη του ηρωικού Αρχιεπισκόπου.¹⁴

Οι Γερμανοί οπωσδήποτε είχαν ενοχληθεί από την αγέρωχη και εθνικά αξιοπρεπή στάση του Χρυσάνθου. Στις 30 Απριλίου 1941 ο γκεσταπίτης Λοχαγός Dölger, καθηγητής του Πανεπιστημίου του Μονάχου, μετέβη στην Ακαδημία Αθηνών και περιέφερε το φύλλο της «*Εκκλησίας*», στο οποίο είχε δημοσιευθεί η προκήρυξη του Χρυσάνθου και της Ιεράς Συνό-

δου προς τον ελληνικό Στρατό και λαό κατά την κήρυξη του πολέμου της Γερμανίας κατά της Ελλάδας¹⁵.

Περισσότερο όμως η στάση του Χρυσάνθου θα είχε ενοχλήσει τα μέλη της Κυβερνήσεως Τσολάκογλου, η οποία και έμενε πλέον εκτεθειμένη ενώπιον του ελληνικού λαού για τη συνεργασία της με τους Γερμανούς.

Από τις 25 Μαΐου, τουλάχιστον, είχαν αρχίσει οι συνεννοήσεις των αντιπάλων του Αρχιεπισκόπου ιεραρχών με τον Τσολάκογλου για την παύση του Χρυσάνθου και την επαναφορά του Δαμασκηνού. Ο Τσολάκογλου, προσωπικός φίλος του Δαμασκηνού¹⁶, διέδιδε πως τον Αρχιεπίσκοπο Χρυσάνθο είναι υποχρεωμένος να τον παύσει, γιατί δεν τον θέλουν οι Γερμανοί¹⁷.

Τότε ήταν που ορισμένοι φίλοι του Χρυσάνθου του συνέστησαν να πραγματοποιήσει μία, τυπική έστω, επίσκεψη στο Γερμανό Στρατάρχη Λιστ, για να επέλθει κάποια συνεννόηση και να μην εξωσθεί από το θρόνο. Θα το έκανα ευχαρίστως, απάντησε ο Χρυσάνθος, αν ήμουν βέβαιος ότι η επίσκεψη δε θα έμενε χωρίς ανταπόδοση. «Αδυνατώ», είπε, «να εκθέσω το κύρος του πνευματικού αρχηγού της Ορθόδοξου Εκκλησίας». Όταν μάλιστα του παρατήρησαν πως με την άκαμπτη στάση του διακινδυνεύει τη θέση του, απάντησε: «όχι μόνον τον θρόνον μου αλλά και την ζωή μου είμαι έτοιμος να θυσιάσω διά το καθήκον μου»¹⁸.

Παρ' όλες αυτές τις αντικανονικές και αντεθνικές κινήσεις εναντίον του,

ο Αρχιεπίσκοπος Χρυσάνθος δεν παύει να παρακολουθεί το δράμα του ελληνικού λαού και τις ενέργειες των κατακτητών εναντίον του Έθνους και της Εκκλησίας. Οι πληροφορίες για τη δράση των Βουλγάρων στη Θράκη και την Ανατολική Μακεδονία τον ανησυχούν ιδιαίτερα. Οι Βούλγαροι υποχρέωναν τους Έλληνες ιερείς να τελούν τη Θεία Λειτουργία στη βουλγαρική γλώσσα και να μνημονεύουν στις ιερές ακολουθίες την Ιερά Σύνοδο της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Βουλγαρίας. Στις 2 Ιουνίου 1941 απευθύνει επιστολή διαμαρτυρίας προς τον πληρεξούσιο του Ράιχ στην Αθήνα, Άλτενμπουργκ, και ζητά να διακοπεί η πρωτοφανής αυτή ενέργεια των Βουλγάρων και να επιστρέψουν οι εκδιωχθέντες από τους Βούλγαρους μητροπολίτες Ζιχνών και Σιδηροκάστρου στις έδρες τους¹⁹.

Την ίδια ημέρα, 2 Ιουνίου, φτάνουν στον Χρυσάνθο πληροφορίες ότι το «εκκλησιαστικό ζήτημα» ανέλαβε να το λύσει η Γκεστάπο. Μάλιστα ο ιερέας της γερμανικής κοινότητας στην Αθήνα Schäfer θέλησε να συστήσει στη Γκεστάπο να σεβαστεί την Εκκλησία και τον Αρχιεπίσκοπο, όμως αυτοί τον διέταξαν να μην αναμινύεται. Διαφορετικά, τον απείλησαν πως θα τον συλλάβουν και θα τον φυλακίσουν²⁰.

Ήδη από τις ημέρες αυτές η Γκεστάπο και οι Έλληνες συνεργάτες της είχαν αποφασίσει τον τρόπο αποπομπής του Χρυσάνθου. Στις 18 Ιουνίου εκδόθηκε η Εφημερίς της Κυ-

βερνήσεως με την Συντακτική Πράξη της γερμανόδουλης Κυβερνήσεως Τσολάκογλου, διά της οποίας “παύεται” ουσιαστικά ο Αρχιεπίσκοπος Χρυσάνθος και καλούνται 23 αρχιερείς²¹ να συγκροτήσουν σώμα υπό τον τίτλο “Μείζων Σύνοδος”, για να αποφασίσουν τελεσίδικα για την επαναφορά του Δαμασκηνού.

Ο Δαμασκηνός αναλαμβάνει Αρχιεπίσκοπος στις 6 Ιουλίου και ο Χρυσάνθος αποσύρεται ταπεινά στο μικρό σπίτι της οδού Σουμελά στην Κυψέλη, χωρίς να προκαλέσει καμία αντίδραση στη νέα εκκλησιαστική κατάσταση, παρ’ όλο που γνώριζε πως ήταν αντικανονική. Ο μεγάλος του πόνος όλο αυτό το διάστημα δεν ήταν η απώλεια του θρόνου του, την οποία άλλωστε ο ίδιος είχε προκαλέσει, μη δεχθείς να συνεργαστεί με τους Γερμανούς. Πονούσε όμως και θλιβόταν βαθύτατα για τη δυστυχία του σκλαβωμένου λαού, για τις χειροτονίες πολλών αναξίων αρχιερέων, για την εγκατάλειψη των επαρχιών και του ποιμνίου τους από πολλούς, οι οποίοι «μισθωτοί και ουκ όντας ποιμένες» συγκεντρώνονταν σταδιακά στην Αθήνα. Πονούσε επίσης και από τη διάλυση πολλών έργων που είχε ο ίδιος δημιουργήσει. «*Πάντα ταύτα πληρούσιν οδύνης την καρδίαν μου*», έγραφε στο ημερολόγιό του²².

¹ Γεωργίου Τασούδη Ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών Χρυσάνθος ο από Τραπεζούντος, η Εθνική και Εκκλησιαστική δράσις του, τ. Β', Αθήναι 1972, σ. 433.

² Αρχιμ. Ανθίμου Παπαδοπούλου «Χρυσάνθος

Αρχιεπίσκοπος Αθηνών ο από Τραπεζούντος (1881-1949)», Αρχείον Πόντου ΙΔ (1949), σ. 225.

³ Γ. Τασούδη, σ. 375.

⁴ Αρχιμ. Γερβασίου Παρασκευοπούλου «Ο Χρυσάνθος και η “υποδοχή” των Γερμανών», Ανάπλασις 1954, σ. 328.

⁵ Ενθ' ανωτέρω.

⁶ Γ. Τασούδη, σ. 377.

⁷ Δεν κατέβηκε στην είσοδο της Αρχιεπισκοπής αλλά είχε δώσει εντολή στον Αρχιδιάκονο να τους αναμένει και να τους συνοδεύσει επάνω. Βλ. μαρτυρία του τότε Αρχιδιακόνου(και νυν Μητροπολίτη Πατρών) Νικοδήμου Βαλληνδρά, στα Δίπτυχα της Εκκλησίας της Ελλάδος 1999, σ. ιγ'.

⁸ Γ. Τασούδη, σ. 378.

⁹ Γ. Παρασκευοπούλου, σ. 328.

¹⁰ Νικοδήμου Βαλληνδρά, σ. ιγ' και ιδ' και Γ. Τασούδη, σ. 378.

¹¹ Γ. Τασούδη, σ. 380.

¹² Γ. Τασούδη, σ. 380 και Γ. Παρασκευοπούλου, σ. 329.

¹³ Γ. Τασούδη, σ. 381.

¹⁴ Νικοδήμου Βαλληνδρά, σ. ιδ'.

¹⁵ Το φύλλο της “Εκκλησίας” προφανώς έσπευσε να προμηθεύσει στους Γερμανούς ο Δ. Πετρακάκος, πρώην βασιλικός επίτροπος παρά την Ι. Σύνοδο και επίτροπος επικρατείας στη “Μείζονα” Σύνοδο, σφοδρός πολέμιος του Χρυσάνθου και υποστηρικτής του Δαμασκηνού, ο οποίος και προσπάθησε από την πρώτη ημέρα να προσεταιρισθεί τους κατακτητές, για να πετύχει εκτός των άλλων και τη ρύθμιση του “εκκλησιαστικού” κατά τις επιθυμίες του. Βλ. Γ. Τασούδη, σ. 382.

¹⁶ «Συνεδέετο μετά του αιμηνίστου Στρατηγού Τσολάκογλου και της οικογενείας του στενώτατα και οικειώτατα από της εν Κορίνθω διακονίας του ως Μητροπολίτου» (Κ. Λογοθετόπουλου, Ιδού η Αλήθεια, Αθήναι, 1948, σ. 203).

¹⁷ Γ. Τασούδη, σ. 383.

¹⁸ Αν. Παπαδοπούλου, σ. 227.

¹⁹ Ολόκληρο το κείμενο της επιστολής στο Αρχιμ. Θεοκλήτου Α. Στράγκα, Εκκλησίας Ελλάδος Ιστορία εκπηγών αμφιδών 1817-1967, Αθήναι 1969-1980, τ. Δ', σσ. 2327, 8.

²⁰ Γ. Τασούδη, σ. 384.

²¹ Δώδεκα από τους οποίους μάλιστα είχαν ψηφίσει τον Χρυσάνθο για Αρχιεπίσκοπο.

²² Γ. Τασούδη, σ. 388.

Φωτισμένοι Διδάσκαλοι του Γένους ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ (1749 - 1809)

της **Αγγ. Νικολοπούλου**,
Ομότ. Καθηγήτριας του Παν/μίου Αθηνών

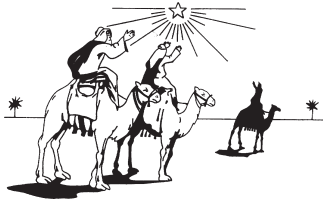
Κατά τους χαλεπούς χρόνους της Τουρκοκρατίας το Γένος μας ανέδειξε σπουδαίες πνευματικές μορφές, χάρη στις οποίες ο δοκιμαζόμενος τότε λαός μας εστηρίζετο στην ορθόδοξη πίστη και συντηρούσε την ελπίδα της εθνικής αποκαταστάσεως. Πολύ γνωστός από την άποψη αυτή είναι κυρίως ο Κοσμάς ο Αιωλός, ο αγαπτός στο λαό πατρο-Κοσμάς. Όμως δίπλα του μπορεί να σταθεί ισάξια και ο όσιος Νικοδήμος ο Αγιορείτης, ο Νάξιος, κατά κόσμον Νικόλαος Καλλιβούρτσος (1749 – 1809).

Γόνος εύπορης οικογένειας, έμαθε τα πρώτα γράμματα στη Νάξο και ακολούθως στη Σμύρνη κοντά στον Ιερόθεο Βουλισμά. Επανήλθε στη Νάξο το 1770 και επεδόθη στη μελέτη θεολογικών συγγραμμάτων. Στο μοναχικό βίο τον εμπύσαν τότε οι αγιορείτες μοναχοί Γρηγόριος, Νήφων και Αρσένιος. Στο Άγιον Όρος μετέβη το 1775 και εκάρη μοναχός στη Μονή Διονυσίου, μετονομασθείς Νικοδήμος. Διέμεινε σε διάφορα κελιά (Σκουρταίων, Αγ. Αντωνίου κλπ.) και αντέγραφε χειρόγραφα. Διατηρούσε αλληλογραφία με λόγιους της εποχής του, ιδιαίτερος δε με τον Αθανάσιο τον Πάριο. Ο Ιβηρίτης Ονούφριος τον χαρακτηρίζει άνθρωπο απλό και ανεξίκακο, γλυκύ και χαριτωμένο, πτωχότατο δε. Τονίζει ότι είχε καταπληκτική μνήμη, ώστε εμνημόνευε ολόκληρα κεφάλαια από την Αγία Γραφή και από τα έργα των

Πατέρων.

Μέγα και σπουδαίο είναι και το συγγραφικό του έργο. Αναφέρουμε την περίφημη «Φιλοκαλία» (Βενετία 1782), «Περί της συνεχούς θείας μεταλήψεως» (1783), «Εξομολογητάριον» (1794), τον «Αόρατον πόλεμον» (1796), το «Νέον Μαρτυρολόγιον» (1799), το «Πηδάλιον» (1800), «Περί φυλακής των πέντε αισθήσεων» (1801), το «Νέον Εκλόγιον» (1803) κλπ. Πέρα των έργων που εκδόθηκαν ζώντος του ι. Νικοδήμου, μετά τον θάνατόν του εκδόθηκαν και άλλα πολύ σημαντικά συγγράμματά του, ανάμεσα στα οποία είναι και τα ακόλουθα: «Ερμηνεία εις τας 14 επιστολάς του Παύλου» (1819), «Συναξαριστής των Δώδεκα μηνών» (1819), «Ερμηνεία εις τους ψαλμούς» κ.ά.

Την πνευματική του προσφορά ανέδειξε πρόσφατα (13 – 15 Νοεμβρίου 2009) και συνέδριο που οργανώθηκε στη Θεσσαλονίκη από την Αγιορειτική Εστία, τη Θεολογική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου και τον Δήμο Θεσσαλονίκης. Διαπρεπείς καθηγηταί ανέπτυξαν θέματα σχετικά με τη δράση και το έργο του οσίου Νικοδήμου. Σε μια εποχή πνευματικής ένδειας, την οποία, χωρίς αίσθημα ευθύνης, καλλιεργούν τα Μ.Μ.Ε και πλείστοι όσοι κήρυκες της θολοκουλτούρας, η προβολή της προσωπικότητας του Αγ. Νικοδήμου υπήρξε μια ανάσα πνευματικής υγείας. □

ΤΟ ΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΒΗΘΛΕΕΜ

του Νικ. Κάτσα, Φυσικού

Κοιτάζοντας πίσω σε όλους αυτούς τους αιώνες που πέρασαν από τη γέννηση του Θείου Βρέφους στη φτωχική φάτνη της Βηθλεέμ, δεν μπορούμε παρά να αναρωτιόμαστε για το τι ήταν αυτό το φως που οδήγησε τους Μάγους στον νεογέννητο Χριστό.

Μερικοί ερευνητές υπέθεσαν ότι το Άστρο των Χριστουγέννων ίσως ήταν κάποιο **μετέωρο** (μετεωρίτης). Τα μετέωρα (μετεωρίτες) όμως δεν είναι καθόλου σπάνια φαινόμενα και δεν είναι δυνατόν να προκάλεσαν τόση αναστάτωση στους Μάγους και να τους έκαναν να ξεκινήσουν για το μακρινό ταξίδι τους προς τη Βηθλεέμ. Ακόμη και στην περίπτωση που αναφλεγει ένα μεγαλύτερο κομμάτι, οι γνωστές ως «βολίδες», δεν είναι δυνατόν να θεωρήσουμε ότι οι Μάγοι θα μπορούσαν να ακολουθήσουν τη βολίδα ως τη Βηθλεέμ, γιατί η ζωή της διαρκεί μερικά μόλις δευτερόλεπτα.

Μια άλλη πιθανότητα είναι η εμφάνιση κάποιου **κομήτη**. Αν και 135 συνολικά κομήτες αναφέρονται στους αρχαίους χρόνους μέχρι την εποχή της γέννησης του Χριστού, εντούτοις δεν είναι δυνατόν να θεωρηθεί ότι το Άστρο των Χριστουγέννων ήταν ένας κομήτης, αφενός μεν γιατί θα τον έβλεπαν όλοι, αφετέρου γιατί οι αρχαίοι λαοί θεωρούσαν τους κομήτες σαν προάγγελους δυσάρεστων γεγονότων και καταστροφών.

Μήπως ήταν άραγε κάποιος **νόβα**, δηλ. κάποιο νέο αστέρι; Πότε πότε φαίνεται ότι κάποιο νέο άστρο προστίθεται στον ουρανό όταν άστρα, που ήταν προηγουμένως πολύ αμυδρά και γι' αυτό ήταν αδύνατο να τα διακρίνει κανείς με γυμνό μάτι, εκρήγνυνται και μετατρέπονται σε νόβα ή σούπερ νόβα και γίνονται έτσι εύκολα ορατά. Η τελευταία φορά που συνέβη κάτι τέτοιο ήταν το Φεβρουάριο του 1087 στο Μεγάλο Νέφος του Μαγγελάνου. Το Άστρο των Χριστουγέννων όμως μάλλον δεν θα πρέπει να ήταν μια παρόμοια αστρική έκρηξη, γιατί δεν υπάρχει κάποια ένδειξη των αστρονόμων της εποχής εκείνης ούτε κάτι τέτοιο έχει μέχρι σήμερα διαπιστωθεί. Εκτός αυτού, καθένας θα μπορούσε να δει έναν νόβα ή σούπερ νόβα και, όπως είπαμε μέχρι τώρα, το Άστρο της Βηθλεέμ το παρατήρησαν προφανώς μόνο οι Μάγοι.

Νόβες, σούπερ νόβες, κομήτες, μετεωρίτες και βολίδες, κανένα από αυτά δεν μπορεί να ήταν το Άστρο της Βηθλεέμ. Τι ήταν όμως; Ο μεγάλος αστρονόμος Κέπλερ, που είναι γνωστός για την ανακάλυψη των τριών νόμων της κίνησης των πλανητών που φέρουν το όνομά του, διατύπωσε το 1604 μία άλλη εξήγηση του Άστρου της Βηθλεέμ, η οποία έχει σχέση με τις κινήσεις των πλανητών. Σύμφωνα με τους νόμους του Κέπλερ, που τοποθέτησε χρονικά τη γέννηση του Χριστού

(συνέχεια στη σελ. 198)

Χριστουγεννιάτικο διήγημα

ΠΑΡΑΜΟΝΗ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

του **Φώτη Κόντογλου**

(Ο μακαριστός Φώτης Κόντογλου, ένας από τους πνευματικούς δημιουργούς που εκτίμησαν και ανέδειξαν τον θησαυρό της ελληνορθόδοξης παράδοσής μας, περιέλαβε στο συγγραφικό του έργο και ιστορίες που αναφέρονται σε παιδικές του αναμνήσεις από την ιδιαίτερη πατρίδα του, το Αϊβαλί (Κυδωνίες). Τα μελετήματα αυτά, που διακρίνονται για την αγάπη και τη νοσταλγία για τον τόπο του, τα περιέλαβε στη συλλογή του «Το Αϊβαλί, η πατρίδα μου». Στην ίδια συλλογή είναι συγκεντρωμένα και τα εορταστικά του διηγήματα. Ένα απ' αυτά, το διήγημα «Παραμονή Χριστούγεννα», μας παρουσιάζει με ιδιαίτερη χάρη και ζωντάνια τους ανθρώπινους τύπους και τα χριστουγεννιάτικα έθιμα των Κυδωνιών. Απόσπασμά του παραθέτουμε παρακάτω.)

... **Κ**ρύο τάντανο έκανε, παραμονή Χριστούγεννα. Ο αγέρας σαν να 'τανε κρύα φωτιά κι έκαιγε. Μα ο κόσμος ήτανε χαρούμενος, γεμάτος κέφι.

Είχε βραδιάσει κι ανάψανε τα φανάρια με το πετρόλαδο. Τα μαγαζιά στο ταρσί φεγγοβλούσανε, γεμάτα απ' όλα τα καλά. Ο κόσμος μπαινόβγαινε και ψούνιζε· από το 'να το μαγαζί έβγαίνε, σ' άλλο έμπαινε. Κι όλοι χαιρετιόντανε και κουβεντιάζανε με γέλια, με χαρές.

Οι μεγάλοι καφενέδες ήτανε γεμάτοι καπνό από τον κόσμο που φουμάριζε. Ο καφενές τ' Ασημένιου είχε μεγάλη φασαρία. Χαρούμενη φασαρία. Είχε μέσα δύο σόμπες, και τα τζάμια ήτανε

θαμπά, απ' όξω έβλεπες σαν ίσκιους τους ανθρώπους. Οι μουστέρηδες είχανε βγαλμένες τις γούνες από τη ζέστη, κόσμος καλός, καλοπερασμένοι νοικοκυρέοι.

Κάθε τόσο άνοιγε η πόρτα και μπαίνανε τα παιδιά που λέγανε τα κάλαντα. Άλλα μπαίνανε, άλλα βγαίνανε. Και δεν τα λέγανε μισά και μισοκούτελα, μα τα λέγανε από την αρχή ίσαμε το τέλος, με φωνές ψαλτάδικες, όχι σαν και τώρα, που λένε μοναχά πέντε λόγια μπρούμυτα κι ανάσκελα, και κείνα παράφωνα.

Αντίκρυ στον μεγάλο καφενέ τ' Ασημένιου ήτανε κάτι φτωχομάγαζα, τσαρουχάδικα, ψαθάδικα και τέτοια. Ίσια-ίσια αντίκρυ στη μεγάλη πόρτα

του καφενέ ήτανε ένα μικρό καφενεδάκι, το πιο φτωχικό σ' όλη την πολιτεία, μια ποντικότρυπα.

Ενώ ο μεγάλος ο καφενές φεγγολογούσε και τα τζάμια ήτανε θολά από τη ζέστη, η ποντικότρυπα ήτανε σκοτεινή, γιατί η λάμπα, μια λάμπα τσιμπλιασμένη, μια άναβε, μια έσβηνε, όπως έμπαινε ο χιονιάς από τα σπασμένα τζάμια της πόρτας. Η φπιλήθρα ήτανε στραβοβιδωμένη και τσαλαπατημένη σαν το μούτρο του καφετζή, του μπαρμπα-Γιαννακού του Χατζή, το φπιλί στραβοκομμένο, το γυαλί σπασμένο από το 'να μάγουλο και στην τρύπα είχανε κολλημένο ένα κομμάτι ταραμαδόχαρτο. Βάλε με νου σου τι φως έδινε μια τέτοια λάμπα! Κάτω τα σανίδια ήτανε σάπια και τρίζανε. Στον τοίχο ήταν κρεμασμένα δυο-τρία παμπάλαια κάντρα, καπνισμένα σαν αρχαία εικονίσματα: το 'να παρίστανε τον Μέγα Πέτρο μέσα σε μια βάρκα που την έδερνε η φουρτούνα, τ' άλλο τον μάντη Τειρεσία που μιλούσε με τον Αγαμέμνονα, τ' άλλο τον Παναγή τον Κουταλιανό που πάλευε με την τίγρη.

Η πελατεία ήτανε συνέχεια με το καφενεϊό. Όλοι-όλοι ήτανε πέντ'-έξι γέροι σκεβρωμένοι, σαράβαλα, με κάτι τρύπιες γούνες που δεν τις έπιανε αγκίστρι. . .Να, αυτή ήτανε η πελατεία.

... Από το κρύο τρέμανε οι γέροι και χουχουλίζανε τα χέρια τους, τα βάζανε κι από πάνω από το τσιγάρο, τάχα για να ζεσταθούνε.

Ο φουκαράς ο καφετζής, για να μην παγώσει, έκανε σουλάτσο, πηγαινοερχότανε από το τεζάκι ίσαμε την πόρτα,

με την παλιογούνα ριγμένη από πάνω του και, για να δώσει κουράγιο στην πελατεία, εκεί που σουλατσάρριζε, τον έπιανε το σύγκρυο και χτυπούσανε τα κατασάγονά του, κι έσφιγγε απάνω του την παλιοπατατούκα του κι έλεγε: «Εεεέχ! Μωρέ ζεστό που είναι το καφενεδάκι μας!...»

Ύστερα γύριζε κι έδειχνε τον μεγάλον καφενέ, που καπνίζανε κάργα οι σόμπες, κι έλεγε: «Αντίκρυ, σκυλί ψοφά από το κρύο..., σκυλί ψοφά!». Ο καϊμένος ο μπαρμπα-Χατζής!

Απ' όξω περνούσε κόσμος βιαστικός, με γέλια και με χαρές. Από δω κι από κει ακουγότανε τα παιδιά που λέγανε τα κάλαντα στα μαγαζιά.

Η ώρα περνούσε κι ανάρριε σιγά-σιγά ο κόσμος. Τα μαγαζιά σφαλούσαν ένα-ένα. Μοναχά μέσα στα μπαρμπεριά ξουριζόντανε ακόμα κάτι λίγοι.

Στο τσαρσί λιγότευε η φασαρία, μα στους μαχαλάδες γυρίζανε τα παιδιά με τα φανάρια και λέγανε τα κάλαντα στα σπίτια. Οι πόρτες ήτανε ανοιχτές, οι νοικοκυρέοι, οι νοικοκυράδες και τα παιδιά τους, όλοι ήτανε χαρούμενοι, κι υποδεχόντανε τους ψαλτάδες, και κείνοι αρχίζανε καλόφωνοι σαν χοιτάδες:

*Καλήν εσπέραν, άρχοντες, αν είναι
ορισμός σας,*

*Χριστού την θείαν γέννησιν να πω
σ' αρχοντικό σας.*

*Χριστός γεννάται σήμερα εν Βη-
θλεέμ τη πόλει,*

οι ουρανοί αγάλλονται, χάρει η κτί-

σις όλη...

Κι αφού ξιστορούσανε όσα λέγει το Ευαγγέλιο, τον Ιωσήφ, τους αγγέλους, τους τσομπάνηδες, τους μάγους, τον Ηρώδη, το σφάξιμο των νηπιών και τη Ραχήλ που έκλαιγε τα τέκνα της, ύστερα τελειώνανε με τούτα τα λόγια:

Στην εκκλησιάν τρέξατε, με προθυμίας μπήτε.

Ν' ακούσετε με προσοχήν όλην την υμνωδίαν και με πολλήν ευλάβειαν την θείαν λειτουργίαν.

Και πάλιν σαν γυρίσετε εις το αρχοντικόν σας, ευθύς τραπέζι στρώσετε, βάλτε το φαγητόν σας.

Και τον σταυρόν σας κάμετε, γευθήτε, ευφρανθήτε, δότε και κανενός πωχού, όσις να υστερήται.

Δότε κι εμάς τον κόπον μας, ό,τ' είναι ορισμός σας,

και ο Χριστός μας πάντοτε να είναι βοηθός σας.

Και εις έτη πολλά.

Μπαίνανε στο σπίτι με χαρά, βγαίνανε με πιο μεγάλη χαρά. Παίρνανε αρχοντικά φιλοδωρήματα από τον κουρβαντά τον νοικοκύρη κι από τη νοικοκυρά λογιών-λογιών γλυκά, που δεν τα τρώγανε, γιατί ακόμα δεν είχε γίνει η Λειτουργία, αλλά τα

μαζεύανε μέσα σε μια καλαθιέρα.

Αβραμιαία πράγματα! Τώρα στεγνώσανε οι άνθρωποι και γινήκανε σαν ξερίκια από τον πολυπισμό! Πάνε τα καλά χρόνια!

Όλα γινόντανε όπως τα 'λεγε το τραγούδι: Πέφτανε στα ζεστά τους και παίρνανε έναν ύπνο, ως που αρχίζανε και χτυπούσανε οι καμπάνες από τις δώδεκα εκκλησιές της χώρας. Τι γλυκόφωνες καμπάνες! Όχι σαν τις κρύες τις ευρωπαϊκές, που θαρρείς πως είναι ντενεκεδένιες! Στολιζόντανε όλοι, βάζανε τα καλά τους, και πηγαίνανε στην εκκλησιά.

Σαν τελείωνε η Λειτουργία, γυρίζανε στα σπίτια τους. Οι δρόμοι αντιλούσανε από χαρούμενες φωνές. Οι πόρτες των

σπιτιών ήταν ανοιχτές και φεγγοβούσανε. Τα τραπέζια περιμένανε στρωμένα με άσπρα τραπεζομάντηλα, κι είχανε απάνω ό,τι βάλει ο νους σου. Φτωχοί και πλούσιοι τρώγανε πλουσιοπάροχα, γιατί οι αρχόντοι στέλνανε από όλα στους φτωχούς. Κι αντίς να τραγουδήσουνε στα τραπέζια, ψέλνανε το «Χριστός γεννάται, δοξάσατε», «Η Παρθένος σήμερα τον υπερούσιον τίκτει», «Μυστήριον ξένον ορώ και παράδοξον». Αφού ευφραινότανε απ' όλα, πλαγιάζανε αξέγνοιαστοι, σαν τ' αρνιά που κοιμόντανε κοντά στο παχνί, τότες που γεννήθηκε ο Χριστός εν Βηθλεέμ της Ιουδαίας...

□

Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ Κ. ΔΙΑΛΗΣΜΑ ΚΑΙ Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΤΟΥ ΕΞΟΡΜΗΣΗ (B)

Η σχολική ημέρα του Διαλησμά και οι Συνεργάτες του Δάσκαλοι & Καθηγητές

Η σχολική μας ημέρα άρχιζε απαραίτητα με την ομαδική πρωινή προσευχή. Όλοι οι μαθητές και οι μαθήτριες συγκεντρωνόμαστε κάθε πρωί, κατά ομάδες, σύμφωνα με τη σχολική τάξη που ο καθένας μας ανήκε, στη μεγάλη αίθουσα της αυλής, όπου είχε προηγηθεί και μας περίμενε ο κ. Διαλησμάς. Αφού απαγγελλόταν από κάποιο μαθητή το «Πάτερ ημών», αφού ψαλλόταν ομαδικά το επίκαιρο τροπάριο της ημέρας, επακολουθούσε η «μυστική προσευχή». Κάθε παιδί με σκυμμένο το κεφάλι όφειλε να παρακαλέσει νοερά το Θεό να το βοηθήσει για το προσωπικό θέμα που τύχαινε να το απασχολεί εκείνη την ημέρα. Αυτή η μυστική επικοινωνία με το Θεό διαρκούσε ένα-δύο λεπτά της ώρας...

Στη μεγάλη αίθουσα γίνονταν ακόμη τακτικές συγκεντρώσεις για ομιλίες, για συζητήσεις σχολικών θεμάτων, για την ανάλυση του Ευαγγελίου της Κυριακής και για τις συχνές σχολικές εορτές. Εκτός αυτών γίνονταν επίσης και μερικές ειδικές συγκεντρώσεις... Σκοπός τους η απονομή των επαίνων αλλά και η επιβολή των κυρώσεων. Γιατί ο κ. Διαλησμάς επαινούσε και

τιμούσε τους εύτακτους και επιμελείς, αλλά και τιμωρούσε τους άτακτους, τους ανάγωγους και τους αμελείς.

Στο ακούραστο για τους μαθητές ενδιαφέρον του, εκτός από την δική του ολοήμερη παρουσία και επίβλεψη, βοηθούσαν και εκλεκτοί συνεργάτες που τους αποτελούσαν γνωστοί και φημισμένοι εκπαιδευτικοί, δάσκαλοι και καθηγητές. Εργάστηκαν πολλές τέτοιες προσωπικότητες στο σχολείο του Διαλησμά, που μερικές, κατά τα χρόνια τα δικά μου, έχουν αφήσει πολύ αγαθές αναμνήσεις...

Στις τάξεις του ελληνικού σχολείου του Παρθεναγωγείου, που κάπως ξεχωριστό από το Λύκειο ιδιαίτερα το επέβλεπε, καθώς και το αντίστοιχο οικοτροφείο, η Δασκάλα Κυρία Καλλιόπη Κ. Διαλησμά, δίδασκε επί χρόνια ελληνικά, ιστορία και γεωγραφία και ο πατέρας μου Δημήτριος Εμμ. Κανδήλης, Φιλολόγος την ειδικότητα, κατά τα μετά το 1900 χρόνια, αφού παραιτήθηκε από τη δημόσια υπηρεσία του ως Σχολάρχου. Υπήρξε εκ των παλαιών συνεργατών και στενών φίλων του Διαλησμά και το πέρασμά του από το σχολείο του άφησε ιστορία...

Η εγκαρδιότητα του Διαλησμά προς όλους τους συνεργάτες του

στο σχολείο

Ο σύνδεσμος του Διαλησμά με όλους τους συνεργάτες του ήταν στενότατος, ξεχωριστή όμως αγάπη έτρεφε για το φίλο του Κανδήλη. Απολάμβανε τη συννααστροφή του και τις μαζί του ενδιαφέρουσες συζητήσεις και αυτή η προτίμησή του έφερε εκείνον και τους δικούς του πολύ κοντά μας, κατά το καλοκαίρι του 1910, ώστε να το περάσουμε μαζί σαν μια οικογένεια. Τα χρόνια εκείνα, τα καλοκαίρια και τις εορτάσιμες ημέρες τις περνούσαμε στο εξοχικό μας σπίτι που βρισκόταν μετά την Καλλιθέα, κοντά στις Τζιτζιφιές...

Το δικό μας σπιτάκι... είχε και μεγάλο περιμανδρωμένο κήπο με πολλά λουλούδια, υψηλά δένδρα και το πηγάδι του στο κέντρο, που μας δρόσισε με το θαυμάσιο παγωμένο νερό του. Εκεί ο Διαλησμάς, μαζί με τον πατέρα μου, ξαπλωμένοι στις πολυθρόνες τους, περνούσαν τις περισσότερες ώρες της ημέρας συζητώντας για τα ατελείωτα διδασκαλικά τους θέματα...

Τις Κυριακές το πρωί, μόλις τελείωνε η θ. λειτουργία στη γειτονική μας εκκλησία, θα κατέφθανε ο κ. Κ. Δ. να πάρει τον καφέ, κάτω από τα δένδρα του κήπου μας, και ν' αρχίσουν με τον πατέρα μου τις συζητήσεις τους. Με πρώτο θέμα την ανάλυση του Ευαγγελίου της ημέρας...: «Αγαπητέ Δημήτριάδη, τι γνώμην έχεις περί εκατοντάχου;». Γιατί, φαίνεται, το Ευαγγέλιο εκείνης της ημέρας, αυτόν είχε σαν ήρωα. Κι εγώ, μικρός και ανίδεος, να προσπαθώ να μπω στο νόημα των

λεγομένων τους και ν' αντιληφθώ το ρόλο και την αποστολή αυτού του περιέργου για μένα αξιωματούχου του Ευαγγελίου...

Αυτός υπήρξεν ο Διαλησμάς και το ιστορικό σχολείο του κατά τα πρώτα αξέχαστα χρόνια του αιώνα μας.

Το μεγάλο κύρος και η γενική εκτίμηση των οποίων απολάμβανε ο Κ. Διαλησμάς... βεβαιώνονται κατά θαυμαστό τρόπο στις σελίδες του κατά το 1946 εκδοθέντος εις μνήμην του τιμητικού τεύχους, της εφημερίδος της πατρίδος του, της «Σίφνου». Οι συνεργάτες και οι μαθητές του αφιερώνουν σ' αυτό περισπούδαστα άρθρα, μελέτες και περιγραφές, που παρουσιάζουν, υπό την προοπτική και του χρόνου των 25 ετών που έως τότε είχαν περάσει από το θάνατό του, τη μοναδική εκπαιδευτική και γενικότερα πνευματική προσφορά του. Μεγάλες προσωπικότητες με τη συνεργασία τους στο τεύχος αυτό τον τιμούν επάξια. Όπως ο Οικουμενικός Πατριάρχης Μάξιμος ο Ε', ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας Χριστόφορος ο Β', ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών Δαμασκηνός, οι Μητροπολίτες Μεσσηνίας, Κορινθίας, Θήρας και Σύρου, ο Πρύτανης του Πανεπιστημίου Σπ. Δοντάς, πολλοί Ακαδημαϊκοί και Καθηγητές και άλλοι σημαίνοντες του πνευματικού κόσμου της Πατρίδος.

(Απόσπασμα από τη μελέτη «Ο μεγάλος εκπαιδευτικός Κ. Διαλησμάς και το φημισμένο σχολείο του», του Δρ. Ιω. Δ. Κανδήλη, από το περ. «Τα Αθηναικά»)

(συνέχεια από τη σελ. 192)

στο έτος 6 π.Χ., οι πλανήτες Δίας και Κρόνος έλαβαν μέρος σε μία τριπλή συζυγία, προσπέρασαν δηλ. ο ένας τον άλλον τρεις φορές στη διάρκεια του έτους 7 και του έτους 6 π.Χ. Τέτοιου είδους συμπεριφορά όμως συμβαίνει συχνά. Πάρτε για παράδειγμα όλα όσα συνέβησαν μερικά χρόνια αργότερα, στη διάρκεια των ετών 3 και 2 π.Χ., όταν ο Δίας ήρθε σε τριπλή συζυγία με τον Βασιλίσκο, το λαμπρότερο άστρο στον αστερισμό του Λέοντα. Αυτού του είδους οι τριπλές σύνοδοι δεν είναι σπάνιες. Είναι απλά και εύκολα εξηγήσιμα σήμερα ουράνια φαινόμενα, που φαίνεται ότι συμβαίνουν απλώς γιατί εμείς τα παρατηρούμε από το κινούμενο διαστημόπλοίο μας, που είναι η Γη. Με όλα αυτά καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι το Άστρο της Βηθλεέμ δεν θα μπορούσε να ήταν κάποια πολλαπλή σύνοδος των πλανητών μεταξύ τους ή με κάποιο άστρο, γιατί τέτοιες

σύνοδοι συμβαίνουν συχνά.

Σήμερα πολλοί πιστοί θεωρούν την εμφάνιση του Άστρου της Βηθλεέμ σαν ένα θαύμα και η επιστήμη δεν έχει τη δυνατότητα ούτε να υποστηρίξει αλλά ούτε και να απορρίψει κάτι τέτοιο. Είναι ασφαλώς έξω από το πεδίο της επιστήμης κα απόλυτα μέσα στο πεδίο της πίστης. Και ίσως έτσι η καλύτερη εξήγηση για το Άστρο της Βηθλεέμ να βρίσκεται κρυμμένη στα λόγια που χάραξε ο ποιητής μας Γεώργιος Δροσίνης:

*Την άγια νύχτα τη χριστουγεννιάτικη
ποιος δεν το ξέρει; / Των Μάγων κάθε
χρόνο τα μεσάνυχτα/λάμπει τ' αστέρι.*

*Κι όποιος το βρει μες σ' άλλα αστέρια
ανάμεσα και δεν το χάσει, / σε μια άλλη
Βηθλεέμ ακολουθώντας το / μπορεί να
φτάσει.*

Ή ίσως σε αυτό που είπε ο Βολταίρος:
«Το σύμπαν με βάζει σε αμηχανία και
δεν μπορώ να σκεφτώ ότι το ρολόι αυτό
λειτουργεί και δεν έχει ωρολογιοποιό».

ΘΕΟΣ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ;!

IV

**Θεός δέν υπάρχει;! ...Ούδέν τότε ὄμμα
σέ βλέπει ἐν σκότει! Λοιπόν ἄνευ φόβου
διάπραττε πάντα ἀπάτα, αἰσχροῦργει
διάρρηξον πάντα παθῶν χαλινόν!**

**Θεός δέν υπάρχει;! ...Ἡ σύζυγος τότε
ἄς χράνη αἰσχροῦς τίν τιμῖαν της κοίτην!
καί ἔνεκα κέρδους κακός Ἐφιάλτης
ἄς γίνῃ προδότης τοῦ Ἔθνους του πᾶς!**

**Θεός δέν υπάρχει;! ...Τί τότε σημαίνει
συνείδησις, πίστις, καθῆκον, θυσία;
Τί δέ ἀδικία, κακία, αἰσχροτήτης;
Ἐν σύμφυρμα πάντα, καί εἷς κυκεῶν!**

**Θεός δέν υπάρχει;! ...Τίς τότε προστάτης
πονούντων, πασχόντων, θρηνούτων, θηλοκόντων;
Τίς τρόμος ἀδίκων, κακούργων, τυράννων;
Παρήγορος τίς ὄρφανῶν καί κηρῶν;**

**Θεός δέν υπάρχει;! ...Θρηνήσωμεν τότε
διότι ἀγρία μᾶς ἔρριψε μοῖρα
εἰς πλήρη βασάνων κλαυθμῶνος κοιλάδα
νά σύρωμεν, ῥάκος οἰκτρόν, τίν ζωήν!**

**Ψυχὴ μου, τοιαύτης ἀθέου θεῆλλης
ναυάγιον ἦσο, ὁπότε τό οὖς μου
γαλίνιος ἦχος ἐνθέου σοφίας,
ἢ φίλη σου ἐπληξ', Εὐθύφρον, φωνή.**

*Κων. Διαλησμάς
(Απόσπασμα εκτενούς ποιήματος)*

Η ΝΥΧΤΑ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

*Χριστούγεννα! Περίχαρα η καμπάνα
κράζει κι η μάνα στο παιδί.
Και το παιδί «Χριστούγεννα» στη
μάνα,
κι ο κόσμος όλος τραγουδεί.*

*Κι η νύχτα λάμπει από το μόνο αστέρι
όπου τους μάγους οδηγεί..
Το επουράνιο μουσικό το ξέρει
και χαίρεται ουρανός και γη.*

*Αλλ' ένα βογγητό βγαίνει απ' τη
θύρα
φτωχού σπιτιού... Μεσ στην καρδιά
με τρώει... Ο βόγγος έρχεται απ' τη
χίρα,
τη χίρα με τα οχιώ παιδιά.*

*Είναι γυμνή, παντέρμη κι εκείνα
πεινούν και τρέμουν τα φτωχά.
Δε νιώθει η μάνα τη δική της πείνα,
η πείνα τους την ξεψυχά.*

*Ο πόνος την καρδιά μου σκάφτει,
η λύπη
με δάκρυα την πλημμυρεί
και πια δεν φτάνουν ως τ' αυτιά μου
οι χτύποι
των Χριστουγέννων γιορτεροί.*

*Εξαφνικές λαχτάρες με σπαράζουν,
άλλη καμπάνα εδώ αντηχεί.
Αχ, άλλοι χτύποι της καρδιάς μου.*

*Κράζουν,
κλαίνε και δέρνονται οι φτωχοί!*

*Αρρώστια, γύμνια, ορφάνια, πείνα,
φτώχεια...*

*Ω, σεις που σφίγγει η συμφορά
σε σιδερένια αρπάγια και σε βρόχια,
μου παίρνετε κάθε χαρά.*

*Θέλω να φύγω πέρα, σ' άλλους τόπους
στη νύχτα τη μοναδική,
μακριά από τη βοή και τους ανθρώ-
πους,
γιατί είναι οι άνθρωποι κακοί.*

*Γιατί στην ώρα την ευλογημένη
όπου γεννιέται ο Θεός,
ποιος ξέρει;... καταριέται και πεθαί-
νει
γύρω μου ολόκληρος λαός!*

*Γιατί ο Χριστός, να καίγονται γυρεύει
γι' αυτόν καρδιές, όχι κεριά,
και με σταυρούς κανείς δεν τον λα-
τρεύει
και γονατίσματα βαρεία.*

*Γιατί λατρεύει το Χριστό όποιος
δίνει
για τον πλησίον τη ζωή.
Όποιος το γυμνωμένο κρυφοντύνει
και το φτωχό τον ελεεί.*

.....

Κ. Παλαμάς

ΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ

ΠΩΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΙΟΡΤΑΖΟΥΜΕ ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ;

Τα Χριστούγεννα είναι γιορτή με θρησκευτικό και παγχριστιανικό χαρακτήρα. Πώς γιορτάζεται όμως το χριστουγεννιάτικο Δωδεκαήμερο από την ελληνική οικογένεια τα τελευταία χρόνια; Η ελληνική οικογένεια γιορτάζει τις άγιες μέρες με πλούσια τραπέζια, διασκεδάσεις, γλέντια, ανταλλαγή δώρων, πολυήμερες εκδρομές κ.ά. Πολλοί «για το καλό του χρόνου» πάνε στην Χριστουγεννιάτικη Λειτουργία χωρίς κίνητρα ευλάβειας. Και αρκετοί αγνοούν εντελώς τον εκκλησιασμό των Χριστουγέννων, γιατί έχουν διακόψει κάθε δεσμό με την Εκκλησία. Ένα πλήθος λαού, εκτοπίζοντας από την ψυχή του το θρησκευτικό συναίσθημα, στρέφει το ενδιαφέρον του αυτές τις μέρες στο στομάχι και στην ύλη. Ο εορτασμός των Χριστουγέννων για την ελληνική οικογένεια έχει προσλάβει κοσμικό χαρακτήρα. Τα Χριστούγεννα έρχονται και παρέρχονται χωρίς Χριστό. Έχουμε έτσι μια αντίφαση, σχήμα οξύμωρο, άρνηση του Ευαγγελίου στην καθημερινή ζωή.

Η εορτή των Χριστουγέννων είναι η μητρόπολις των εορτών και δίνει πνευματική δύναμη στις οικογένειες που δεν περιφρονούν την ιερότητά της. Με κέντρο τον εκκλησιασμό όλων των μελών της, με συμμετοχή κατόπιν προετοιμασίας στο μυστήριο της θείας Ευχαριστίας, με τη βιβλική μελέτη γύρω από το γεγονός της θείας Ενανθρωπήσεως και με το άνοιγμα της καρδιάς προς τον συνάνθρωπο και μάλιστα προς

τους παντοιοτρόπως πάσχοντες νιώθει ο χριστιανός ότι «ετέχθη ημίν σήμερον Σωτήρ».

Ας ευχηθούμε να γιορτάσουμε φέτος πραγματικά Χριστούγεννα. Σε κάθε οικογένεια ας έλθει η ειρήνη, η χαρά και η αγάπη του θείου Βρέφους.

ΕΛΒΕΤΙΚΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΙΣΛΑΜΙΚΩΝ ΜΙΝΑΡΕΔΩΝ

Στην Ελβετία τις τελευταίες μέρες το 57,5% των πολιτών ψήφισε «ναι» στην απαγόρευση ανέγερσης νέων μιναρέδων. Η πρόταση αυτή για την απαγόρευση υποστηρίχθηκε από τα 22 εκ των 26 ελβετικών καντονιών.

Αξιοπαρατήρητο είναι ότι το ποσοστό συμμετοχής των εκλογέων στο δημοψήφισμα ήταν 53%, δηλαδή πολύ υψηλό για τα μέτρα της Ελβετίας.

Από το 1991 το ελβετικό κόμμα «Δημοκρατική Ένωση του Κέντρου» (UDC), που ψήφισε «ναι» στην απαγόρευση, έχει πολλαπλασιάσει 2,5 φορές το εκλογικό του ποσοστό, καταφέροντας ν' αναδειχθεί στις τελευταίες εκλογές το πρώτο κόμμα της χώρας.

Σε ολόκληρη την ελβετική επικράτεια λειτουργούν 200 περίπου τζαμιά με τέσσερις μόνο μιναρέδες, στους οποίους δεν επιτρέπεται να μεταδίδουν από τα μεγάφωνα την προσευχή, όπως π.χ. συμβαίνει στον αραβικό κόσμο.

Ο μιναρές, υποστηρίζει ο Ούλριχ Σλίερ (ηγετικό στέλεχος του UDC), είναι «πολιτικό σύμβολο». Ο λόγος αυτός εξηγεί, γιατί στην Ελβετία τέθηκε για τους μιναρέδες ζήτημα που τελικά οδήγησε σε δημοψήφισμα. Αλλά η τάση

της εξάπλωσης του Ισλάμ δεν προκαλεί φόβο μόνο στην Ελβετία. Αποτελεί υπαρκτό γεγονός που απασχολεί και άλλες χώρες της Ευρώπης και, φυσικά, πρέπει ν' απασχολεί και την Ελλάδα.

ΥΠΑΡΚΤΟΣ Ο ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΤΗΣ ΕΞΑΠΛΩΣΗΣ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος της Ελβετίας προκάλεσε την αντίδραση Διεθνών Οργανισμών καθώς και Ευρωπαϊκών Κυβερνήσεων. Αλλά, ανεξάρτητα προς την αντίθετη τοποθέτηση των ηγετών ορισμένων Ευρωπαϊκών κρατών, ο λαός των κρατών αυτών έχει διαφορετική γνώμη και τοποθετείται αντίθετα προς την ηγεσία του.

Στην Ολλανδία λ.χ., χώρα που υπήρξε σύμβολο ανεκτικότητας και ανεξιθρησκίας, βρίσκουν έδαφος οι αντιισλαμικές απόψεις. Εκεί ο αρχηγός του Κόμματος της Ελευθερίας Χέιρτ Βίλντερς θεωρεί το Κοράνι βιβλίο «φασιστικό». Χειροκρότησε με ευθουσιασμό το αποτέλεσμα του ελβετικού δημοψηφίσματος και απαίτησε ανάλογο δημοψήφισμα να γίνει και στη χώρα του. Εξάλλου ο βουλευτής στην Λίνγκα του βορρά της Ιταλίας, Μάριο Μποργκέζιο, δήλωσε ότι: «Η σημαία της θαρραλέας Ελβετίας που θέλει να παραμείνει χριστιανική, κυματίζει πάνω από μία σχεδόν εξισλαμισμένη Ευρώπη»!

Πρέπει να σημειώσουμε ότι και στη Γαλλία η καχυποψία απέναντι στο Ισλάμ έχει στοχοποιήσει την μαντίλα και πολύ περισσότερο την μπούρκα (το σκούρο κάλυμμα που σκεπάζει το

πρόσωπο και το σώμα).

Μιλάμε, βέβαια, για χώρες οι οποίες έχουν δημοκρατικό πολίτευμα. Η Ελβετία εδώ και επτά αιώνες αποτελεί όχι μόνο την παλαιότερη δημοκρατία του κόσμου αλλά και την σταθερότερη δημοκρατία της ηπειρωτικής Ευρώπης.

ΒΙΑ ΚΑΙ ΗΤΤΑ

Δημοκρατία και φόβος δεν συμβαδίζουν. Στην Ελλάδα όμως σήμερα υπάρχουν ορισμένοι ορκισμένοι εχθροί της δημοκρατίας και της νομιμότητας, οι οποίοι επιθυμούν διακαώς να επαναληφθούν τα περσινά Δεκεμβριανά. Δεν τους απασχολεί τι ζημιά έκαναν στην οικονομία και στους απλούς ανθρώπους που έχασαν τις δουλειές τους. Δεν τους ενδιαφέρει πόσο αμαυρώθηκε η εικόνα της χώρας στο εξωτερικό. Δεν τους προβληματίζει το γεγονός ότι καλλιεργούν μια κουλτούρα βίαιης συμπεριφοράς, που ξεκινά από τις μολότοφ και καταλήγει στις ληστείες και στις δολοφονίες αστυνομικών.

Το κακό είναι πως επιχειρούν να προσελκύσουν νέους που είναι δικαιολογημένα εξαγριωμένοι με τα κακώς κείμενα στην παιδεία, τη διαφθορά, την οικονομική στασιμότητα.

Θα είναι τεράστια ήττα της δημοκρατίας μας, αν επιτρέψουμε στους επαγγελματίες της βίας να μας φοβίσουν και να ξανακάψουν τις πόλεις μας, αλλά και να γαλουχήσουν μια νέα γενιά με την καταστροφική ψευδαισθηση πως η κοινωνία αλλάζει με τη χρήση βίας (βλ. εφημ. «Η Καθημερινή», 6/12/09, σελ. 1).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΡΩΤΟΥ ΤΟΜΟΥ 2009

ΚΥΡΙΑ ΑΡΘΡΑ

Αρχιμ. Χριστ. Γ. Κωνσταντόπουλος

«Κοινωνικές Τομές» 3. Το νόημα της Αναστάσεως του Ιησού 27. Θεμέλιο πνευματικής οικοδόμησης 51. Τα παιδιά θέλουν τους γονείς τους 75. Το έγκλημα στο Ίντερνέτ 99. Πολιτική αγρύπνια για την ψήφο 123. **Γ. Μποζώνης**. Το σχολείο ως πρόγραμμα αγωγής 147. «Έκλινεν ουρανούς και κατέβη» 175.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ - ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ

Γ. Μποζώνης. Το σχολείο φάρμακον πολιτισμού 4. **Χρ. Στρατούρης**. Το σχολείο του μέλλοντος 15. **Ν. Κάτσας**. Η μαθηματική εκπαίδευση των μαθητών 16. **Χρ. Στρατούρης**. Γλωσσική παιδεία: Ραντεβού με το μέλλον 66. **Γ. Μποζώνης**. Ψόγος και έπανος της ελληνικής 78. **Α. Κ. Κουτσόπουλος**. Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: στόχοι και ωφέλειες 115. **Ελ. Φωτοπούλου**. Η παιδεία και το Σχολείο μας 116. **Αγγ. Δρίβα**. Η διδασκαλία των μαθηματικών και το Σχολείο μας 117. **Νικ. Κάτσας**. Άποψη για τα Εκπ/ρια «Απ. Παύλος» 118. **Λ. Γριτσοπούλου**. Η πολύπλευρη προσφορά των Εκπ/ρίων «Απ. Παύλος» 134. **Μ. Ζαφειροπούλου**. Όταν το σχολείο εκπληρώνει την αποστολή του 136. **Αλ. Κωτσιόπουλος**. Το μάθημα της φυσικής αγωγής στα Εκπ/ρια «Απ. Παύλος» 137. **Ν. Β.** Ελπιδοφόρα εκπαιδευτικά μηνύματα 139. **Μ. Ν. Σπυροπούλου**. Μηνύματα από ένα αξέχαστο σχολείο 157. **Νικ. Βούλγαρης**. Πώς μελετάμε 163. **Ιω. Κανδήλης**. Η προσωπικότητα του Κ. Διαλυσμά και η εκπαιδευτική του εξόρμηση (Α') 170 και (Β') 196.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

Νικ. Κουτσόπουλος. Ενδυμασίας διάκριση 46. **Κ. Ανδρουλιδάκης**. Αποχαύνωση της ευμάρειας ή δημιουργικότητα και παιδεία; 56. **Χαρ. Τσούκας**. Η κατάρρευση της κοινής λογικής 68. **Μητρ. Νικοπόλε-**

ως Μελετίου. Ζούμε σε μια κοινωνία πατροκτονική 77. **Γ. Μποζώνης**. Το πρόβλημα της ηγεσίας 101. **Δ. Κ. Μαγκλιβέρας**. Η λογική της γραφειοκρατίας 106. **Χ.Γ.Κ.** Η πολιτική ευθύνη των χριστιανών 149.

ΕΘΝΙΚΑ - ΙΣΤΟΡΙΚΑ

Αρχιμ. Χρ. Γ. Κωνσταντόπουλος. Η ελληνική οικογένεια και οι ελληνικές κοινότητες κατά την Τουρκοκρατία 9. **Β. Βακάλης**. Οι γυναίκες των Τσερπιδανών 12. **Νικ. Βούλγαρης**. Το Γένος μας και η Ανάσταση 29. **Αρχιμ. Χρ. Γ. Κωνσταντόπουλος**. Η Ελληνική Οικογένεια κατά την Τουρκοκρατία (Β') 38. **Σ. Κουρκουντή-Ξύδη**. «Η Νιόβη θρηνούσε για τη Μικρά Ασία» 59. **Νικ. Βούλγαρης**. Μηνύματα από το Μεσολόγγι: Δημιουργία και προσφορά 62 και (Β') 87 και (Γ') 108 και (Δ') 131. **St. G. Miller**. Διάσημος Αμερικανός καθηγητής ξεσκεπάζει τους πλαστογράφους 92. **Γ. Δ. Κούβελας**. Η ψυχή του λαού στη μεγάλη ώρα 125. **Ζωή Γκενάκου**. Το χρέος της μνήμης 127. **Αρχιμ. Ι. Δ. Μαρμαρινός**. Η στάση του Αρχιεπισκόπου Χρύσανθου έναντι των κατακτητών (Α') 154 και (Β') 188. **Αγγ. Νικολοπούλου**. Αιτήματα ελευθερίας 160. **Γ. Μποζώνης**. Η μνήμη της ιστορίας πηγή αυτογνωσίας 177.

ΘΘΙΚΑ - ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

Αρχιμ. Ι. Δ. Μαρμαρινός. Η πίστη στο Θεό βασικό θεμέλιο παιδείας 18 και (Β') 41. **Α.Π.Α** Αθεϊσμός, άρνηση του ανθρώπου και των αξιών της ζωής 21. **Ι.Δ.Μ.** Πιστεύετε ότι ο Χριστός αναστήθηκε; 28. **Αρχιμ. Ι. Δ. Μαρμαρινός**. Θρησκευτική αγωγή και κοινωνική ευθύνη κατά τον Ι. Σκαλτσούνη 81. **Αρχιμ. Χρ. Γ. Κωνσταντόπουλος**. Ο Απ. Παύλος και η φιλοσοφία των Στωικών 89. **Ευστ. Ριμπά**. Η εσωτερική ελευθερία 162. **Νικ. Βούλγαρης**. Η υπέρβαση του πόνου διά της Θεοτόκου 186. **Αγγ. Νικολοπούλου**. Φωτισμένοι Διδάσκαλοι του

Γένους: Νικόδημος Αγιορείτης 191.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Νικ. Βούλγαρης. Οικογένεια – Σχολείο, Γονέας συμβουλευτικός – Δάσκαλος στοργικός 7. **Αλ. Κακαβούλης.** Προϋποθέσεις επιτυχημένης οικογένειας 30. **Σπ. Καραμούτζος.** Επιστολιμαίες πατρικές νουθεσίες του Αρ. Βαλαωρίτη 53. **Αλ. Μ. Σταυρόπουλος.** Γάμος και Οικογένεια στον 1. Χρυσόστομο 152. **Δ. Κ. Μαγκλιβέρας.** Ο πατέρας: «Άγκυραν ασφαλή τε και βεβαίαν» 183.

ΜΟΡΦΕΣ

Ηλ. Σκόνδρας. Γ. Δροσίνης: Κορυφαίος ποιητής, πεζογράφος και ακαδημαϊκός 84. **Ν. Σπ. Β.** Κοσμάς ο Αιτωλός - Αβασίλειτο μεγαλείο 133. Η προσωπικότητα του Κ. Διαλυσμά και η εκπαιδευτική του εξόρμηση 142 και **Ιω. Κανδήλης.** 170 και (Β') 196. **Αρχιμ. Ι. Δ. Μαρμαρινός.** Η στάση του Αρχιεπισκόπου Χρυσάνθου έναντι των κατακτητών (Α') 154 και (Β') 188. **Αγγ. Νικολοπούλου.** Φωτισμένοι Διδάσκαλοι του Γένους: Νικόδημος Αγιορείτης 191.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ - ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Ζωή Γκενάκου. Η αγράμματη μάνα μου 60. **Γ. Δ. Κούβελας.** Σπασμένοι κρίκοι 112. **Φ. Κόντογλου.** Παραμονή Χριστούγεννα 193.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Β. Βακάλης. 2009: Έτος Αστρονομίας 33. **Νικ. Τσιρώνης.** Είναι και πράττειν 111. Α΄ Βραβείο Λογοτεχνίας Φ.Σ. «Παρνασσός» 114. **Νικ. Κοντοσόπουλος.** Χρήσεις του ρ. τρώγω στα ν. ελληνικά 129. Ε.Ε.Χ.Γ.: «Πορεία στο φως και στην καταίγίδα», Τα κινητά τηλέφωνα και τα παιδιά (περ. «Ευθύνη») 138. **Νικ. Τσιρώνης.** «Βάτραχοι» 166. **Νικ. Κάτσας.** Το Άστρο της Βηθλεέμ 192.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Σπ. Καραμούτζος. Ο Σταυρός 22. **Αρ. Βαλαωρίτης.** Στον αδριάντα του ιερομάρτυρα Γρηγορίου Ε΄ 36. **Νικ. Βούλγαρης.** Ραψωδικό κάλεσμα 47. **Στ. Μπολέτσος.** Νέα θεμέλια 50. **Γ. Δροσίνης.** Τι λοιπόν; 71. **Στ. Μπολέτσος.** Απογείωση 74. **Στ. Μπολέτσος.** Στενό το μονοπάτι 98. **Κων. Διαλυσμάς.** Υπάρχει 143. **Κων. Διαλυσμάς.** Ευεργείτε 171. **Κων. Διαλυσμάς.** Θεός δεν υπάρχει;! 198. **Κ. Παλαμάς.** Χριστούγεννα 199.

ΜΗΝΥΜΑΤΑ - ΓΝΩΜΕΣ

Η αυτοκρατορία της αγάπης (Ναπολέον Βοναπάρτης) 23. Έλεγχος στα κριτήρια επιλογής πολιτικών αρχόντων (Αριστοφάνους Βάτραχοι) 122. Οι συνήθειες μάταιες υπενθυμίσεις των γονέων προς τα παιδιά (1. Χρυσόστομος) 146.

ΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ

Οι ευχαριστίες μας, Τα αίτια της κρίσεως, Επιστολές, Γνωστοποίηση 44. Ορφάνια ψυχών, Αίτια φόβου και ανασφάλειας, Αθεϊστικές προτάσεις, Η εμπειρογνώμων του ΟΗΕ προχωρεί πέρα πεδίων 69. Παγκόσμια ακαδημαϊκή κίνηση για το Σκοπιανό, Χρεοκοπία δυτικού μοντέλου, Αναγκαία η κοινή συνεργασία των χωρών 91. Οι Καθηγητές των Εκπ/ρίων «Απ. Παύλος», Κίνδυνοι των παιδιών από τα κινητά, Ένας στους δέκα μαθητές ανήκει σε συμμορία 119. Σκέψεις επί των εθνικών εκλογών, Το χρέος των ταγών της οικογένειας, Δύναμη από τα ιστορικά διδάγματα, Οι ελληνικές στρατιωτικές δυνάμεις 140. Συμπώματα πνευματικού μαρμαριού, Μαθητικές παρελάσεις: Πονάει κεφάλι, κόψει κεφάλι;, Προφητικός λόγος, Γνωστοποίηση 168. Πώς πρέπει να γιορτάζουμε τα Χριστούγεννα;, Ελβετικό δημοψήφισμα κατά των ισλαμικών μιναρέδων, Υπαρκτός ο κίνδυνος εξάπλωσης του Ισλάμ στην Ευρώπη, Βία και ήττα 200.

Γένους: Νικόδημος Αγιορείτης 191.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Νικ. Βούλγαρης. Οικογένεια – Σχολείο, Γονέας συμβουλευτικός – Δάσκαλος στοργικός 7. **Αλ. Κακαβούλης.** Προϋποθέσεις επιτυχημένης οικογένειας 30. **Σπ. Καραμούτζος.** Επιστολιμαίες πατρικές νουθεσίες του Αρ. Βαλαωρίτη 53. **Αλ. Μ. Σταυρόπουλος.** Γάμος και Οικογένεια στον 1. Χρυσόστομο 152. **Δ. Κ. Μαγκλιβέρας.** Ο πατέρας: «Άγκυραν ασφαλή τε και βεβαίαν» 183.

ΜΟΡΦΕΣ

Ηλ. Σκόνδρας. Γ. Δροσίνης: Κορυφαίος ποιητής, πεζογράφος και ακαδημαϊκός 84. **Ν. Σπ. Β.** Κοσμάς ο Αιτωλός - Αβασίλειτο μεγαλείο 133. Η προσωπικότητα του Κ. Διαλυσμά και η εκπαιδευτική του εξόρμηση 142 και **Ιω. Κανδήλης.** 170 και (Β') 196. **Αρχιμ. Ι. Δ. Μαρμαρινός.** Η στάση του Αρχιεπισκόπου Χρυσάνθου έναντι των κατακτητών (Α') 154 και (Β') 188. **Αγγ. Νικολοπούλου.** Φωτισμένοι Διδάσκαλοι του Γένους: Νικόδημος Αγιορείτης 191.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ - ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Ζωή Γκενάκου. Η αγράμματη μάνα μου 60. **Γ. Δ. Κούβελας.** Σπασμένοι κρίκοι 112. **Φ. Κόντογλου.** Παραμονή Χριστούγεννα 193.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Β. Βακάλης. 2009: Έτος Αστρονομίας 33. **Νικ. Τσιρώνης.** Είναι και πράττειν 111. Α' Βραβείο Λογοτεχνίας Φ.Σ. «Παρνασσός» 114. **Νικ. Κοντοσόπουλος.** Χρήσεις του ρ. τρώγω στα ν. ελληνικά 129. Ε.Ε.Χ.Γ.: «Πορεία στο φως και στην καταγιγίδα», Τα κινητά τηλέφωνα και τα παιδιά (περ. «Ευθύνη») 138. **Νικ. Τσιρώνης.** «Βάτραχοι» 166. **Νικ. Κάτσας.** Το Άστρο της Βηθλεέμ 192.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Σπ. Καραμούτζος. Ο Σταυρός 22. **Αρ. Βαλαωρίτης.** Στον αδριάντα του ιερομάρτυρα Γρηγορίου Ε' 36. **Νικ. Βούλγαρης.** Ραψωδικό κάλεσμα 47. **Στ. Μπολέτσος.** Νέα θεμέλια 50. **Γ. Δροσίνης.** Τι λοιπόν; 71. **Στ. Μπολέτσος.** Απογείωση 74. **Στ. Μπολέτσος.** Στενό το μονοπάτι 98. **Κων. Διαλυσμάς.** Υπάρχει 143. **Κων. Διαλυσμάς.** Ευεργείτε 171. **Κων. Διαλυσμάς.** Θεός δεν υπάρχει;! 198. **Κ. Παλαμάς.** Χριστούγεννα 199.

ΜΗΝΥΜΑΤΑ - ΓΝΩΜΕΣ

Η αυτοκρατορία της αγάπης (Ναπολέον Βοναπάρτης) 23. Έλεγχος στα κριτήρια επιλογής πολιτικών αρχόντων (Αριστοφάνους Βάτραχοι) 122. Οι συνήθειες μάταιες υπενθυμίσεις των γονέων προς τα παιδιά (1. Χρυσόστομος) 146.

ΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ

Οι ευχαριστίες' μας, Τα αίτια της κρίσεως, Επιστολές, Γνωστοποίηση 44. Ορφάνια ψυχών, Αίτια φόβου και ανασφάλειας, Αθεϊστικές προτάσεις, Η εμπειρογνώμων του ΟΗΕ προχωρεί πέρα πεδίων 69. Παγκόσμια ακαδημαϊκή κίνηση για το Σκοπιανό, Χρεοκοπία δυτικού μοντέλου, Αναγκαία η κοινή συνεργασία των χωρών 91. Οι Καθηγητές των Εκπ/ρίων «Απ. Παύλος», Κίνδυνοι των παιδιών από τα κινητά, Ένας στους δέκα μαθητές ανήκει σε συμμορία 119. Σκέψεις επί των εθνικών εκλογών, Το χρέος των ταγών της οικογένειας, Δύναμη από τα ιστορικά διδάγματα, Οι ελληνικές στρατιωτικές δυνάμεις 140. Συμπτώματα πνευματικού μαρασμού, Μαθητικές παρελάσεις: Πονάει κεφάλι, κόψει κεφάλι;, Προφητικός λόγος, Γνωστοποίηση 168. Πώς πρέπει να γιορτάζουμε τα Χριστούγεννα;, Ελβετικό δημοψήφισμα κατά των ισλαμικών μιναρέδων, Υπαρκτός ο κίνδυνος εξάπλωσης του Ισλάμ στην Ευρώπη, Βία και ήπια 200.

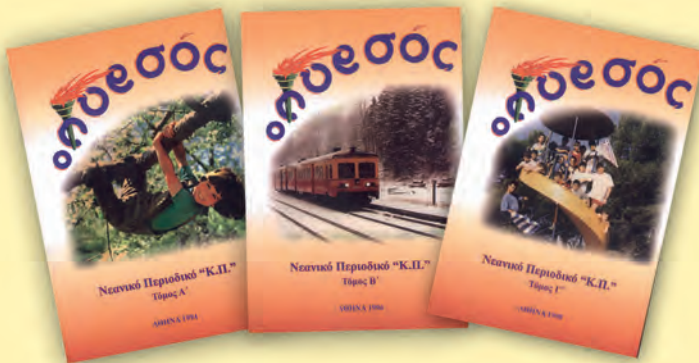
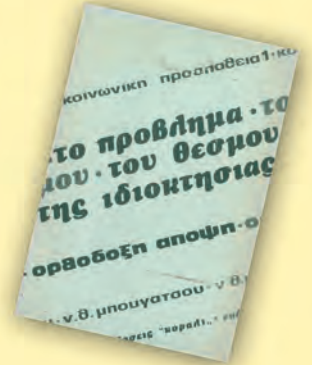
ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΑΣ

- **ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΝΟΙΑ**
Δ. Κωνσταντέλου, Καθηγ. Παν/μίου
- **ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ**
Γ. Μποζώνη, Καθηγ. Παν/μίου

- **ΤΟ ΠΑΛΙΟ ΝΑΥΑΓΙΟ**
Αγγ. Νικολοπούλου, Καθηγ. Παν/μίου
- **ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ**
Ν. Θ. Μ., Καθηγ. - Συγγραφέα (εξαντλημένο)

- **Ο ΠΥΡΟΣ**
Περιοδικό για παιδιά (περίοδος Α', τόμοι 3: 1994, 1996, 1998)
- **ΝΕΑΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ**
Μηνιαίο περιοδικό για τους νέους (τόμοι 10: 1989-1998)

- **ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΤΟΜΕΣ**
Μηνιαίο περιοδικό Προβληματισμών και Θέσεων (τόμοι 10: 1989-1998)

- **Ο ΠΥΡΟΣ**
(περίοδος Β')
Μηνιαίο περιοδικό για νέους και μαθητές

ο Γ' Τόμος 2009
με 240 σελίδες, πλούσια εικονογραφημένος, με ποικιλία ύλης και άφθονες γνώσεις.

(Κάθε τόμος τιμάται 15 ευρώ.)